

ERDŐSZETI LAPOK.

Második évfolyam.

VII. füzet.

Julius 1863.

A termőhelynek a fanövesztésre való befolyásáról.

Pfeil W. nyomán írta Erdődi Adolf.

(Folytatás.)

A levegő azon mozgása, melyet szélnek, szélvésznek s a t. nevezünk, eddig az erdőgazdászatra nézve közönségesen csak annyiban vétetett tekintetbe, a mennyiben az erősebb szelek gesztleket sőt egész állabokat ledönteni, letörni képesek, és a mennyiben azok kitett helyen a hajtások és ágak rendes kifejlődését gátolják és cserjeszerű növést okoznak. — Ennek azonban még sokféleképp más behatása is van a fanövésre. Először közvetlenül az által, hogy a szelek, nevezetesen ha szárazak és erősek, nem csak a talaj- de a levelek kipárolgását is nagyon előmozdítják s így gyakran károsokká válnak. A kelet felé kitett helyek nagy szárazsága csak is innen származik. Igen heves szélvészek után néha az így kitett gesztek leveleit egészen összeszáradva találjuk, mintha kiasztak vagy megpörköltettek volna. Legjobb példa e tekintetben azon szél, mely Arábia forró sivatagjaiból jő és a Sváiczban „Föhn“ név alatt ismeretes hol az a virág és gyümölcsre nézve oly veszélyes, hogy a termésre való minden reményről le kell mondaní, ha akkor fúj, midőn a gesztek virágoznak, vagy a gyümölcs érik. A szelek általában azon talaj légmérsékét fogadják el, melyet

érintenek, valamint nedvesek is szoktak lenni, ha a tenger felől, szárazak, ha kelet felől a nagy összefüggő földtérsegen keresztül jönnek. Bizonyos vidék uralkodó szelei tehát annak időjárása fölött nagyon határozók, tőlük függ annak nedves vagy száraz, melegebb vagy hidegebb volta. Így gyakran a magas hegyek alján létező térségek hideg napoknak és éjeknek vannak kitéve, ha a szél azok hófedte csúcsairól jő. — A szelek továbbá sok mindenfélét messzire terjesztenek, a mit távol vidéken felkaptak s a légbe emeltek. A hamueső, mely a Vulkanok kitoréseitől származik, a véreső, mely részint virágporból részint agyagféléből áll, a kén-eső mely az erdeifenyő virágporából áll, eléggé mutatják, mily távolra hordhatók az ily könnyű anyagok. A tenger közelében, hol a lég sós részekkel telik meg, a gesztek levelei heves zivatar és reá következő eső után egész sóhártyával vonatnak be. Miután a levegő gyakran sok mindenféle anyagokkal van terhelve, melyek a növények tápszeréül szolgálnak, úgy föl lehet tenni, hogy az a szélirány szerint többé kevésbé tápláló is lehet. A nagy homoksivatagokat és pusztákat érintett szél, eltekintve annak száraz-hideg- vagy meleg voltától kevesebb tápanyagot tartalmaz, mint az, mely ez anyagok azon nagy tömegét hordja magával, mely a forró égélj rengetegeiben a korhadás folyama által képződött. Elismert tény az, hogy a levegő itt az emberre nézve, nagy szénsavtartalma miatt ép annyira ártalmas, mint a mennyire az a növényzetre nézve előnyös. Az erdei- és posványlázak ezt eléggé bizonyítják. Ha pedig a szél szilárd testeket is nagy távolokba képes vinni, mennyivel inkább gondolható ez a gőzsemű vagy súlytalan anyagokról. Mindenkép legnagyobb tekintetet érdemel azomban a szél annak mechanikai ereje miatt, mely által gyakran egész erdők legázoltatnak, vagy a vég- és oldalhajtasok kifejlése hátráltatik. —

A leggyakrabban November és Marczius közt beálló szélvészek ereje legnagyobb fokát éri a hegységekben, melyek magasb légrétegekbe emelkedtek, s a partokon, melyeket a tengerek síkjain szabadon rohanó szelek érnek. Hegységekben a szél ereje ismét az által is fokozódik, hogy az gyakran a hegyek mély bevágásaiba, vagy keskeny

völgyekbe szorúl; hogy ezek kanyarulatánál a gerinczen lerohanni kénytetik. Általában ugyan minálunk a szélvészek tulajdonkép nyugatról vagy annak dél- és éjszak felé való eltérései felől jönnek, ez irányban fekvén a világtenger roppant vizsíkjai; ez azonban nagy kivételeknek van alávetve. Habár a nyugoti szélvészek leggyakoribbak is, úgy mégis voltak minden egyéb világtájon keletkezett szélvészeink is melyek erdeinkben nagyszerű rombolásokat vittek végbe. Sőt azt lehet mondani, mikép nemcsak minden egyes vidéknek megvan a maga szélvész-iránya, de még minden egyes erdőnek is, melyet az erdősznek felkeresnie és ismernie kell, ha abból széltörések és döntések veszélye keletkezhetnék. — E veszélyt, ha nem is hátráltatni de legalább kisebbé tehetni az által, hogy egyes erdőrészeket erős gyökérzetű gesztekkel körítünk, melyek a szélvész erejének ellentállhatnak, és ha oly rendet hozunk a vágásokba, mikép azok mindig a szélvész ellenébe vitetnek, úgy hogy ez soha sem érheti a megkezdett állabfalat.

Tudva lévő dolog, hogy a napvilág behatása a képzőnedv készülésére nézve nélkülözhetlen, s hogy sötétben nem vagyunk képesek egészséges és tökéletes szervezetű növényeket termesztetni. Arra azonban nem eléggé figyeltek, hogy ez nagyon különböző lehet, a szerint a mint a lég átlátszóbb és tisztább vagy borúsabb. És mégis naponta szemünk előtt annak bizonyítása, mily nagy a fényhatás különbsége a növények növésére nézve a szerint, a mint a nap erősebben vagy gyöngébben világít, ha szabad e kifejezéssel élnünk. Hogy a melegágyak- és hévházakban kora érést eszközöljünk és teljesen kifejlett gyümölcsöt érleljünk nincs egyébbre, mint napra szükség, mert a kellő meleget szükség esetében a legnagyobb küllhideg daczára is előidézhetjük. A hol a nap hiányzik, ott a meleg magában nem elég, a növények egészséges kifejlődését eszközölni. A napnak azonban igen különböző hatása van, a mint annak sugarai a melegágyra egész fényökkel lövellnek, vagy azt csak borús ködfátyolon keresztül érik. Már pedig vannak vidékek, mint Irhon, Anglia, Skócia, hol a nedves

tengeri lég soha sem válik egészen állátszóvá, miután hiányzik a hő azon foka, mely képes lenne a nedvességet eléggé kifeszíteni és hol e szerint a nap sugarai korántsem oly világítók, mint más melegebb tájakon például: Olaszthonban, Francia-vagy Spanyolországban. Magasabb hegyeiről soha sem fog az ég oly tiszta sötétkének látszani, mint a melegebb vidékek síkságairól, mert a légem ott nem oly távolra átlátszó, hogy a fény kék színe a szemnek egész erejében feltűnhetnék. — A következtetés már most nagyon egyszerű: minél gyengébb magában a napsugarak hatása, ha azok fényök teljes erejét a légnak túlkevessé kifeszített nedvessége miatt kinem fejthetik, annál kevésbé tűrik el a növények a napvilág teljes nélkülözését; minél áthatóbb ez magában, annál inkább válik annak egy része fölössé. — E természetes és tényeken alapuló következtetés azomban erdösztünkben még nem vergődött teljes érvényre. Olaszthon verőfényes tájain sőt hazánk melegebb vidékein is a fa, gyümölcs és gabona termesztést egybe lehet kötni, a mezőkre gyümölcs fákat ültetvén, azokat gesztsorokkal körítvén, ott — hol a szilfalomb árnyában még a szőlő is megéri. — Mind ez honunk éjszaki részeiben teljesen kivihetlenné mondható, itt ugyan is a még oly gyöngye árnyék is a gabnafélék magtermésére annyira károsan hat, hogy a mezők teljes megvilágítását eszközölnünk kell, azt bármi részben gátolnunk nem szabad. Nagy tévedésen és az égalji viszonyok különböző behatásainak csekély ismeretén alapult tehát számos német erdősz azon általános erdőgazdászati szabálya, melynél fogva az úgynevezett mezőgeszt-gazdászati, a mint az déli vidékeken legalább gyümölcsfákkal igen is eszközölhető, éjszakibb vidékekre nézve is, hol az ég annyival kevésbé tiszta, s hol annyi a borús és esős nap — ajánlhatni vélték.

A közép-erdőzem is inkább a déli mint az éjszaki vidékek, inkább a síkságok és előhegyek, mint a magasabb hegységek gazdaságának mondható. Legalább déli vidékeken és a hegyek verőfényes déli lejtőin, hasonló mélységű és jósaú talajt föltéve, sokkal több felgesztet lehet föntartani, az alfa sokkal nagyobb beárnyalást képes

elviselni, mint éjszaki tájakon vagy lejtőkön. Az erősebb vagy gyöngébb fény hatása azonban legfeltünőbbé válik a bikk vetélyvágatainál. Hazánk déli és délnyugati részeiben a fiatal bikkék sokkal nagyobb beárnyalást tűnnek el mint az éjszakiakban. Ugyan ezt tapasztaljuk a hegységek déli és éjszaki lejtőin. Ezen alapszik azon régi szabály is a vetélyvágatok vitelénél, miszerint a hegyek déli lejtőin nagyobb árnyról kell gondoskodnunk, mint az éjszakiakon, mert ott a fény behatása a fiatal növényekre mindig sokkal nagyobb mint emitt.

Mekkora legyen ez a gesztek egész növésére nézve, könnyen megítélhetni, ha azt valami erősen a napnak kitett déli — délnyugoti — és délkeleti, és más éjszaki meredek lejtőin hasonlítjuk egybe. — Az elsők a gesztek ágai a lejtés irányában a világosság elébe terjeszkednek, a hosszönvés, a korona és a mellékágak fejlődéséhez képest csekélynek mondható, galyfa mennyiség a törzsfához képest nagy. Az éjszaki oldalakon ellenben a hosszönvés túlnyomó, mert itt a világosság csak a gesztek csúcsait éri s ezek annak elejébe fejlődnek, úgy hogy ott mindig a legmagasb fákra akadunk. A korona- és a galyfa mennyiség csekélyebb, a törzsé jelentékenyebb.

Ha tehát e szerint a légem minősége a fanövésre igen nagy behatással van is, mert a gesztek tagadhatlanul tápjaiik egy részét abból veszik s mert az, az egész növényülethez sokféle vonatkozásban áll, úgy mégis nagy tudatlanságot árul el, a ki a geszteket mindenütt kiválólag csak a légből való táplálkozásra utalja, mint ezt néhány hírneves német erdőgazda tenni nem állotta. Alsóbb rendű növények, zuzmók és mohák, csakugyan inkább a légemből élnek mint a talajadta tápanyagokból, ezeket azonban még sem nélkülözhetik. Üveglemezen zuzmók is bajosan nőhetnének, és a tiszta kovarczszikla sem vonja be magát velök. — A mészkő és a vegyesközetek olyakat ugyan táplálnak, azt is látjuk azonban, hogy a simított márványon tengődött zuzmók, azon gödröket hagynak hátra, miután annak mészrésze tápanyagakul szolgált. Épen a mohák hamujában akadunk sok ásványanyagokra, a mi elég bizonyosságul szolgál, mikép azok tápot a talajból

is nyernek. Minél magasabb rendűek a növények, — s a gesztek azok legmagasabb osztályát képezik, — annál kevésbé szorítkozhatnak a levegő tápjára, s annál inkább vannak azok e részt a talajra utalva. Magasabb hegyekben a lúczfenyő ugyan kőszirten is terem, de csak úgy, ha annak gyökerei az azt fedő sűrű mohában, a sziklák hasadékaiiban s a kőgörcgegek közt az oda gyült mohadta televényből táplálkozhatnak. Hol a meztelen sziklák a gyökérzetnek éppen semmi tápot sem nyújtanak, ott bizonyára gesztet sem fogunk növeszthetni. A gesztek különböző szervei működésének különös összetévesztéséről tanuskodik, ha valaki azt hiszi, hogy az olyan, melynek igen gazdag lombozata van, csupán ezért bir nagyobb fanövekvéssel mint az, melynek lombja kevés, mert az a sok levél több tápanyagot vesz föl a levegőből. Már pedig az csak úgy képezhet több fát, ha a gyökérzet által is több feldolgozandó nedvvel láttatik el; a levelek rendeltetése sokkal inkább az, hogy a gyökérzet által nyert tápanyagot feldolgozzák, mintsem hogy arra a gyökerek közreműködése nélkül szert tegyenek. Azt már abból is látjuk, hogy ha ültetéseknel a lombmenyiség a törszön maradt gyökerekhez képest túl nagy, úgy az egyes levelek többé ki sem fejlődhetnek s az ültetés szenved. — Ha a levelek volnának azon műszerek, melyek a táp föl vételére kiválólag hivatvák, úgy az ültőnczöt nem lenne szabad megnyesni, habár az gyökereinek legnagyobb részétől volna is megfosztva. A szegényebb talajra utalt tülevelűek több tápot nyernek a levegőből, mint a lombosak, miért az előbbieket, átültetésük alkalmával meg nem nyesetnek. Mindamellett azonban azokat mégis csak fiatal korukban lehet elültetni, hogy a gyökerek elegendő mennyiségével legyenek ellátva. Mihelyt gyökérzetük anyira elterjedt, hogy átültetés alkalmával annak legnagyobb része veszendőbe menne s az arány a tápot felszívó és az azt feldolgozó szervek közt felbomlanék, az átültetés maga már sikerrel nem eszközölhető. — Átültetés után ő náluk is azon mértékben akad meg a növés, a melyben gyökereikből vesztek s csak akkor indul meg újra, ha a kellő arány a gyökerek és levelek közt ismét helyre állt.

A növényeknek a levegőből való táplálkozására, a légemnek a gesztek életére való befolyására illő tekintettel kell lennünk, de azért nem szabad a talajnak táplálkozásukra nézve még fontosabb vonatkozásait szem előtt tévesztelnünk.

Az erdőgazdászatra nézve legfontosabb a magasabb hegyek égalja sajátosságainak, az úgynevezett hegy klimának tekintetbe vétele. Ez természetes, hogy különböző magasságokban nem lehet egyforma de már körülbelül 2000 láb tengerföldről magastól kezdve a síkságétól mindinkább eltérő különbségeket mutat. Az évi középhőmérsék kisebbedésén kívül a nyarak rövidebbekké, a telek hosszabbakká válnak, a tavasz gyakran csak rövid, — az ősz hosszabb ideig tart. A téli hideg nem aránylag nagyobb mint a síkságon, gyakran még kisebb, a nyári meleg azonban mindig csekélyebb. Az éjji fagyok soká tartanak s nagyobb magasban az ember alig lehet egy hónapig e részben nyugodt és biztos. Az időjárás itt sokkal változékonyabb mint a síkon és csak ősszel számíthatunk gyakran hosszabb ideig tartó, állandó szép időre. A derült napok igen ritkák, nevezetesen gyakoriak a ködök, s a légemi csapadékok, az eső, hó és harmat sokkal gyakoriabban. A szélvészek a magassággal növekednek erejökben, kitett helyeken a gesztek hosszúnövése a heves légmozgás miatt hátramarad.

Innen a hegyi gazdaság nem egy sajátosága keletkezik. Télen a magas hó rendszerint lehetlenné teszi a vágást, akkor legfeljebb a már csinált utakon a nyáron vágott fa szállítása eszközölhető. — Ha a fát itt mesterséges uton növesztjük, úgy a nagymérvű fűnövés miatt mely tetemes nedvesség következménye, és mert a fiatal növény itt több veszélynek van kitéve mint a síkság szelid égalja alatt, a ültetés rendszeren előnyösebb a vetésnél. E mellett azonban az erősebb növények jobbak a kisebbeknél s az ültetési idő többnyire inkább őszire esik mint tavaszra. Az ültetési időny a tél kora beállta, s a növényélet kora megdermedése folytán közönségesen Augusztus vége felé kezdődik. Ha az ujbolitást vetényülés útján akarjuk elérni, úgy a heves szélvészek ritkábban engedik meg a vetényvágatok vitelét és inkább tarvágatokkal kell élni, úgy hogy a letarolt tért az álló geszttel ma-

gozza be. — Igen zárolt állatok a zuzmara és hótörés által sokat szenvednek. — Rovaroktól a legmagasabb régióban kevesebbet kell tartani, mint a középsőben- vagy alsóban. Némely rovar, mint a cserebogár, 2800 lábnyi tenger fölötti magasan már nem is él. A csekély fanövés miatt a fordartatamnak hosszabbnak kell lennie, hogy ugyan oly mérvű fát nyerhessünk. A lombosoknál nevezetesen a magtermő évek gyérülnek, s a bikkeseiben nagy tért kell üzembe venni, s azt tekintettel a mutatkozó serdényre lasasnkénti kivágás által újra erdősíteni, mert ott a rendes vetény- és vigályvágások többé már nem alkalmazhatók. Hol tarvátatok következtében a termőföld lecsuszamlanék, vagy hógörgetegektől és hegyszakadásoktól kellene tartani, ott csak szállaló gazdászatot lehet üzni, mi mellett mindig csak egyes gesztek vágatnak ki s a talaj a kellő beárnyaltságban soha sem szenved hiányt. Itt a jó vágatrendezés a széltörések megakadályozása tekintetéből igen fontos, s a kisebb vágatok a nagyobbaknál előnyösebbek, ha mesterséges újraerdősítés szándéka nélkül tarvátatokat használunk.

A völgyi klíma a völgyek kisebb nagyobb szélessége szerint különböző. — A keskeny hegynyílásokban, magas meredek falakkal, a déli- délkeleti és délnyugoti lejtőknek egészen más növényzetök van, mint az átellenes éjszakiaknak, s gyakran e fekvést különböző gesztfajok is jelölik, úgy hogy például az elsőbbségen, tölgyet és erdeifenyőt, az utóbbiakon bikket, juhart, körist, és lúczy vagy jegenyefenyőt találunk. E természetes elrendezést az ültetendő gesztfajok megválasztása alkalmával szemmel kell tartani. E keskeny völgyek az éjjeli fagyoknak általában nagyon kívannak téve. Ha a szélvész irányában nyílnak, úgy a széltörés nevezetesen a gerinczekre és völgykanyarulatokra nézve válik veszélyessé. A sok köd és az árnyék, melyet a hegyek a völgybe vetnek, okozzák, hogy ezek megvilágítása igen gyöngye s hogy e szerint a fanövekvés sem áll az itt összehordott talaj nagy termékenységével arányban. E keskeny völgyek a gyümölcs vagy gabonatermesztésnek sem kedvezők.

A tágasb völgyek sokkal előnyösebb egyaráltal birnak, főképen ha azok éjszaki és keletfelé magasabb hegyek által védve. Ott gyak-

ran oly növényzetre akadunk, mely délibb fekvésnek felel meg s miután azokban a termékeny talaj a szomszéd hegyekről mosódott össze, úgy ott rendesen a termések is igen gazdagok.

Az égaljra igen jelentékeny befolyással van az erdő is, és ott, hol az a földet nagyterjedtségű tömegekben borítja, úgynevezett erdei klíma támad. Hol a földet sűrű erdő borítja, ott az át nem melegül egy könnyen, és miután a levél ág és törzs, soha a kő homok vagy egyéb száraz talaj hőfokának magasságát el nem éri, úgy ezáltal nemcsak a nyári meleg tartatik álantabb fokon, de tavasszal az erdőben a hó és fagy is tovább tart, minek későbbi tavasz a következése. A sok nedvesség elpárolgása sok meleget kötvén, ez által a lég is hűsítettik. Ez a lombos erdőben nagyobb mértékben történvén mint a tűlevelűben, sűrű lombosokban a forró nyári napok nyomasztó hőségét sohasem érezzük annyira mint a lúcz- vagy erdeifenyő állabokban. — Erdőben a talaj tovább tartja meg nedvességét, mint a szabad mezőn, miután azt nap és szelek ki nem száríthatják, a mi ismét a nyári és a napi hőséget mérsékli. Télen át pedig az erdő éppen oly befolyással van a hideg mérsékletére. A gesztek csak lassanként hűlenek meg és addig sugároznak ki meleget, míg teljesen ki nem hűltek. Továbbá a sűrűségek magas lombrétegeinek erjedési és korhadási folyamata is sajátos hőséget fejleszt, mely a fagynak földbe való hatását gyakran még hosszú ideig hátráltatja, ez pedig azután melegét a légbe árasztja. A mit pedig e részt legáldásosb befolyásnak kell tartanunk, az abból áll, hogy az erdő a szél ellen gátul szolgál és a hidegnek légáradások útján való behatását lehetleníti. T. olvasóink talán mindegyike észrevette már, mennyivel nagyobb meleg van a sűrű erdő árnyában, mint a szabad mezőn, ha ez utóbbin hűves szelek nyargalnak. — Általában azonban még is fel lehet tenni, hogy sok erdő az évi középhőmérséklet némileg alá szorítja, s hogy a klíma az erdők részbeni irtása által némileg enyhül. Ez Némethonban és Éjszak-amerikában egyaránt bizonyult, miután az erdőirtások ott is itt is oly növények termesztését lehetővé tették, melyek e tájakon az előtt nem voltak növeszthetők. — Még nagyobb befolyással van az erdő a nyári és téli

középhőség közti különbség kiegyenlítésére. E különbség az erdők tűnésével egyenes arányban növekszik. Délkeleti Európa sivatagjainak ép oly meleg nyarai vannak, mint a minő hidegek telei, miglen ez már a közvetlen szomszéd, — erdővel borított vidékeken egészen másként áll. Tulságos erdőirtás tehát e részt igen hátrányosan hat az égaljra, és ez annál terméketlenebbé válik, minél magasabb hegységekben s minél éjszakibb fekvésű vidékeken történik az irtás. A havasokban, Norvégia és Szkócia hegységeiben az erdő véde alatt sokkal nemesebb növényeket termeszthettek, mint ama erdők kiirtása után, melyek azokat szélvésznek és fagyok ellen megóvták. Déli Frankhonban a telek az olaj- és mandolafákra nézve sokkal kártékonyabbakká váltak, azok sokkal gyakrabban fagynak meg, miután a hegyek erdőségei letaroltatván, e védet nélkülözni kénytelenek.

Az eső mennyiségére ellenben az erdőnek, legalább és főképp a síkságon ninesen semmi befolyása, bárha eddig az erdőnek a klimára való épen ezen behatását emelték ki mind a külföldiek, mint pedig azon t. hazánkiai, kik az erdők fontos szerepét a nemzettel megértetni szükségesnek tartották és ohajtották. — Hogy e részt az „Erdőszeti Lapok“ kivételt képeznek, bizonyítja azok 1-ső évi folyamának leg is legelső czikke, hol e tárgy általában kimerítőleg van előada. Ők tehát az erdőllenített vidékek folyóinak vizapadását, az erdőirtásból következő esőmennyiség apadásának tulajdonították. — A vizáradások és a folyóknak arra következő alacsony vízállása okvetlenül a hegységek letarolásának következtései, miután a gyorsan olvadó hó és esők vize rögtön lefolyván, nem hathat a földmélyébe, ott forásokat képezendő, vagy táplálendő. A meztelen talaj lemosódik, a folyók medrei megtelnek homokkal és kövecsekkel, a víz gyakran kiárad, a folyók talpakkal vagy tutajokkal járhatlanokká, hajókázhatlanokká válnak — ez a hegységi erdők pusztításának tagadhatlan következménye. De az esőmennyiség apadását a síkságon erdőirtás következtében semmikép sem lehet behizonyítani, sőt a hegységekre nézve sem lehet azt sem az elméletből következtetni sem tapasztaláskép bebizonyítani.

Kis terjedtségű, erdővel kerített térségeken az éjjeli fagyok igen gyakoriak, miután itt a légrétegek váltakozása hátráltatva van, és a növények, melyek melegöket gyorsan kisugározzák, a köztök és okvetlen fölöttök lengő levegőt rögtön kihűtik, mely az erdőben, a levelek folytonos vízgőzölgése folytán amúgy is mindig nedves. Ugyan ez okból azomban ott a harmatcsapadék is igen bő szokott lenni. Ez tehát annak oka, hogy a gesztecskék kis vágásokban, melyek sem a nap, sem a levegő által nem száríthatatnak ki annyira, mint a nagyok, beálló nagy szárazság mellett is jó karban vannak. Minél inkább kell az utóbbitól különben is száraz talajon tartani, annál inkább kell a nagy nyílt vágásokat kerülni. Hol ellenben a zuzmara válhatnék veszélyessé, ott a nagyobb vágásoké az előny.

A talajnak gesztekkel való sűrű beárnyékolása annak kiszáradását hátráltatja s a hol az forrárdús és a vizet át nem eresztli, ott nagy összefüggő erdőtérségek az elposványosodást segítik elő.

Erdei gesztjeik mindenikének megvan a maga égalji hazája, hol az legjobban tenyészik, legtokéletesebben fejlődik, legkevesebb veszélyeknek van alávetve, hol annak a talajra nézve legszerényebbek az igényei, miután a légem minősége annyira előnyös, hogy az által a kevésbé megfelelő talaj hátrányai kiegyenlítettnek. Némelyek igen terjedt égalji hazával bírnak, az az igen különböző klíma alatt diszlenek, mások csak csekély körre terjednek, igen érzékenyek lévén az égalj azon befolyásai ellen, melyek nekik meg nem felelnek.

Az elsők közé tartozik az erdeifenyő, mely valamennyi erdei geszteink között legnagyobb körben van elterjedve. A meleg nagy fokát képes eltűrni, miután még a szőlő természetes hazájában is tenyészik, egyszersmind azomban a legéjszakibb vidékekre is terjed. — A nyír, a fekete vagy hamvas éger, a mogyoró, több fűzfélé, mint a rekettye, sőt a hegyi-jávör is nagyterjedtséggel bír, és nevezetesen a közép évi hőmérsékek valamint a téli és a nyári hőmérsék nagy különbségeit tudja eltűrni. Mások ismét sokkal határozottabb hőmérséklet igényelnek, mint a vörös- és a lúczfenyő, melyek túlmeleg klíma alatt

nem tenyésznek, a szil, a gesztenye, a fehérvirágú ákász, mely a meleg égálj túlságos hőséget nem, de még sokkal kevésbé képes elviselni a nagyobb hideget, mint az hazájában szokott uralkodni.

Hol valamely fa természetes hazájában van, ott az mindig nagyobb tömegekben található, miután az ott még a silányabb talajon is megterem, miglen ettől távozva mind gyéribben található, mert így már csak a legelőnyös viszonyok a legmegfelelőbb fekvés mellett fejlődhetik. Több faem, mely sok vidéken csak egyes példányokban elszórva lelhető nemcsak mind gyakrabban lép föl, minél inkább közeledik hazájához, de ott uralkodóvá is válik. A nyír mely hazánk déli részeiben disznóvénykép ápoltatik, az éjszakiakban tolakodó vendégkép tekintetik, mely ott is megjelen, a hol azt nem várták, nem is kívánták, Oroszthonban nagy terjedtségű összefüggő erdőségeket képez. A jávor délfelé, Boszniában, Görögthonban uralkodóvá válik, miglen az nálunk már nem igen képez nagyobb terjű állabokat, hazánk éjszakibb részeiben pedig csak egyes példányokban lelhető, a bikkesek vagy fenyvesek ápoló, oltalmazó árnyában. — A tölgy, mely hazánk déli részeiben s a Duna mentében uralkodónak mondható, az éjszakibb megyéknek, a hol még előjön, rendesen csak déli lejtőin képez nagyobb allabokat, Porosz és Svédthonban az ép oly kevésbé található, mint honunk még éjszakibb részeiben. Azon gesztfajok, mellyek a zordobb égálj lakói, Európában a melegebb vidékek hegységeinek megfelelő magasságaiban ismét föllelhetők. Így bikkeseink és fenyveseink a tüzhányó Aetnán, a Pyrenäákban, a spanyol hegységekben sőt Afrika és Ázsia nagyobb magaslatain. Amerika ellenben hazánk kevés gesztfajával bir, de számos olyannal, mely azokhoz igen közel rokon. Ausztráliában és Újhollandban pedig éppen nincs oly gesztüvény, mely a miénkkel rokonságban állana.

Ha valljon az egyik vagy a másik gesztfaj természetes hazájában van-e, annak második ismertető jele az, ha természetszerűen és egész tökéletességben bir-e kifejlődni. Azon geszt, mely a természet által neki szánt termőhelyen áll, rendes korát teljes egészségben, s a mellett tökéletes nagyságát is eléri.

A növényélet minden tünetei rendesen állanak be, a fa bizonyos meghatározott korban kezd virágozni és gyümölcsözni, a magtermés azután rendesen ismétlődik minden évben, a fa sarjadzó képessége bizonyos korig fönnáll, s azt lehet mondani, hogy annak egész életfoyama szabályos. Ez azon mértékben változik, a melyben a fa természetes tenyészete határaitól távozik. A hőmérsék apadásával a növény is csekélyebbé válik, a magtermés gyérül és végre egészen megszűnik, a geszt már csak a legelőnyösb viszonyok közt, más fák védő árnya alatt tenghet, méretei mindinkább csekélyebbekké válnak, miglen a tölgy is, hazánk delének emez óriása, éjszakfelé törpe bokorkép bámulja a fenyveesek égbe nyúló oszlopait. — Tenyészete déli határán túl, a nagy hőség a fa fiatal korában annak növéstét ugyan gyorsítja, de életműködését is túlingerli, minek folytán az csakhamar kimerül. A túlgyors növény következtében tökéletlen, szivacsos fatest képződik, a fa betegeskedik, életkora alábbszáll, s a méretek is kisebbülnek, bárha az ily növények délfelé még is geszt nagyságban tűnnek föl és nem törpülnek bokrokká, mint éjszakfelé. — A reá nézve túlmeleg ég alatti növesztett fának életfolyama sokkal rövidebb idő határai közé szorúl, mint tulajdonképi hazájában. Gyorsabban él, de rövidebben.

A mely mértékben valamely fanem hazájától távolabb áll, azon mértékben szaporodnak a veszélyek is, melyek azt fenyegetik, s a nehézségek annak növesztése és föntartása körül. Ott, a hová bizonyos fanemet a természet utalt, azt többé kevésbé magára lehet hagyni; oly gesztekből álló erdő, ha csak a természet működéseit nem zavarjuk, nem akadályozzuk, könnyen fönfogja magát tartani. Meg nem felelő termőhelyen a termesztés csak mesterséges uton, nagynehezen fog sikerülni, s még akkor sem lesznek a veszélyek, melyek az ily fákat fenyegetik, mind — vagy egészen elháríthatók. — Annyit azonban biztosan állíthatni, hogy a termőhely azon gesztfajnak meg nem felel, mely a hazában otthonos lévén, ott önmagától éppen nem nő, miglen az, hol égalj és talaj megfelelték nékie, minden közbenjárás nélkül megtermett.

Általában pedig föl lehet azon tételt állítani: nagyobb ország-
részekre nézve a fanemek termése s átaljában a növényzet az égaljtól

függ. A megfelelő égalj körén belől pedig azok tenyésztete és növekvésére nézve csak a talaj bír döntő befolyással. — Ha tehát idegen növényt akarunk tenyészteni, úgy nevezetesen azon kérdést kell elintéznünk: megfelel-e neki az égalj; hazai gesztfaj növesztését czélozván pedig inkább azt: bír-e a talaj a szükséges tulajdonokkal.

(Folytatása következik.)

Az erdei gesztmagvak érése, gyűjtése, épelése és megvizsgáltatása.

A legjobb kultfők után közli Erdődi Adolf.

(Folytatás.)

A lúczfenyőmag gyűjtése és épelése.

A lúczfenyő elég későn szokot magot teremni, s a magtermő évek a termőhely minősége szerint kisebb nagyobb, 3—5 évnyi időközökben szoktak beállani. Zárolt állabokban ritkán lehet 50 éves geszteknél fiatalabbakon tobozokat látni, melegebb talajon egyeseken felnőtt fácskákon már néha azok 15 egész 20 éves korában magasabb hegységekben pedig 50 évnél is későbbben. A tobozok főkép a geszt felső részének ágairól függnék, gyakran koszorúkép, a mi nem rosszul veszi ki magát. A mag Octoberben érik, de csak April vége felé vagy Május elején szokott lanyha időben kiröpülni, még pedig néha oly nagy mennyiségben, hogy a talajt egészen eltakarja.

A magtermő évek régi tapasztalás szerint, a fákról letört vagy lelökött ágvégecskék nagy mennyisége által jelöltetnek, melyeket a magtermést megelőző télen vagy tavasszal a földön találunk s melyeket áglökettek nevezünk — Ezeket egyrészt a himvirágbimbóval táplálkozó mókuskok és madarak szokták lerágcsálni, másrészt látható ok nélkül hullnak le a fáról, mit úgy magyaráznak, mikép a természet

így a gesztet a túlsok himvirágtól akarja megszabadítani, hogy ez a számos toboz kifejtésére nagyobb erővel rendelkezessék. —

A lúczfenyőmag gyűjtése, pirkálása és épellése a erdeifenyőéhez igen hasonló, de sokkal kevesebb és kisebb munkával jár. A tobozok ugyanis sokkal nagyobbak és sokkal sűrűbben csüngnek mint az erdeifenyőé. A tobbulítás is könnyebb, miután a tobozok pikkelyei csekély fokú melegben nyílnak.

A tobozokat Novembertől kezdve télen át szokás gyűjteni, még pedig vagy a vágások döntött fáiról, vagy egyéb számos ágú gesztelekről.

E magot szárnyastól el lehet tartani száraz padláson rakásokra töltve, csak hogy azt ekkor gyakrabban meg kell forgatni. Szárnyfosztottan legjobb azt átluggatott ládákban mint az erdei fenyőét, eltartani. A szárnyfosztás ennél is csak úgy történik, mint az erdei fenyő magjánál. A lúczfenyőmag valamennyi gesztmag között legtovább tartja meg csirképességét. Mert 3—4 évig jól eltartott ily magot tétovázás nélkül használhatunk, sőt az öt, hat évig épellnek is nagy része szokott még kikelni. A korosabb mag részenti meddőségét tehát könnyű a kor éveivel nagyobbodó magmennyiséggel kárpótolni.

A jó lúczfenyőmagnak vörösös színnel kell birnia és teljes bélével. Legbiztosabb azt az alább előadandó cserép- vagy rongykémlésnek alá vetni.

A vörösfenyőmag gyűjtése és épellése.

A kor, melyben e geszt magot kezd teremni, igen különböző. A síkság meleg homokföldjében néha már 5—6 éves egyeseken nőtt fácskákon találhatni tobozokat, melyek ugyan csirképes magot nem tartalmaznak, a mint az ily talajon nőtt vörösfenyők magja általában meddőnek mondható. Nagyobb hegyekben a veresfenyő gyakran csak 40—50 éves korában kezd gyümölcsözni. Magtermés, mihelyt a geszt teljes magzóságát elérte, rendszeren minden évben várható, bő esztendő különben e részt is csak kisebb nagyobb időközökben szokott beállani. A mag Octoberben kezd érni, miután azomban a korán gyűjtött tobozok igen nehezen nyílnak, a magröpte pedig csak a késő tavasz beálló mele-

gével szokott megtörténni úgy a tobozok gyűjtését ha csak lehet, Marcius vagy Aprilisig kell halogatni. Minél később történik meg ez, annál könnyebb a tobbulítás munkája is, míg a zölden törött tobozok magját épen nem lehet tobbulítani, miután azokat nagyobb hőfok mellett a kiáradó gyanta befogván, a pikkelyek fölpattogása lehetlenné válik. A vörösfenyő tobozai egyáltalában csak mérsékelt melegben, melynek nem szabad 18—20 fokot meghaladnia, pattognak föl, különben begyantasodnak. A vörösfenyőmag tobbulítása tehát sokkal nehezebb bajosabb és több időt igénylő mint az erdei vagy lúczfenyőmag előállítás. Korábbi időkben a kellő hőfokot sem eltalálni, sem megtartani nem voltak képesek s így gyakran a legneveltségesebb ötletekre jutottak a tobbulítás ügyében. Némelyek a tobozokat árral feszegették föl, mások négy felé hasogatták, s úgy nyitották egyenként a pikkelyeket, ismét mások forró vízbe mártották s főzögeték azokat. — A tobozokat itt cserkőlyükben zúzálták szét, másutt meg különös vágó gépeket találtak s állítottak föl, hogy a tobozokat összevágván a maghoz juthassanak. — Ha a fűlő aszaló hősege nem halad meg 18 fokot úgy a tobozok meglehetősen nyílnak s körülbelül a mag felét kihulatlják, minél jobb eredményt a napaszaló alkalmazása mellett sem lehet elérni. Némely helyütt a veresfenyő magját magas rudakra feszített lepedőkön tobbulítják. A tobozok ekkép egész nap kivannak a napsugaraknak téve, s ha az időjárás úgy kívánja, hébe korba vízzel szoktak megfecskenkeztetni. — A tobozoknak álló fákról való bajos gyűjtése s a magnak lassú és nehéz előállítása okozá, hogy az előtt a vörösfenyőmagnak igen nagy volt az ára. Ujabb időben azomban főkép Csehországban és Tirolban nagyban foglalkoznak előállításával, minél fogva annak ára is tetemesen alább szállt, úgy hogy az most már csak azért haladja meg jóval az erdeifenyőét, mert igen sok a meddő között. Mindig arra kell tehát számítani, hogy a magnak csak csekély része kelki, miért is abból a különben kellőnél sokkal nagyobb mennyiséget kell elvetni.

Miután előbbi években oly igen sok megromlott vörösfenyőmag árultatott, azt hívék, hogy a gesztek melyekről e mag szedetett, igen

fiatalok voltak. Csekély részben ez igaz is lehetett, általában véve azonban megfelelő termőhelyen egyesén álló 25—30 éves vörösfenyők tökéletesen csirképes magot szolgáltatnak. — Rendesen e mag leforázás vagy főzés által volt megromolva, vagy oly éveekben gyűjtve, melyekben csak szórványosan termelt egy kis mag. Ez utóbbi körülményt általában nem ártana valamivel nagyobb figyelemre méltatni; a tapasztalás ugyanis bizonyítja, hogy kevéssé előnyös nedves hűvös nyarakon termelt bárminő gesztfaj gyümölcse sem tud teljesen kifejlődni, megérni, hogy azt nem lehet soká eltartani, s hogy magjából használható növények nem növeszthetők.

Tanácsos tehát vörösfenyőmagot csak bőtermő éveken gyűjteni.

E mag épelése úgy történik mint az erdeifenyőé. A vörösfenyőmag csirképességét egy és több évig is megtartja. Jóságát külső jelek szerint megítélni, igen bajos. A szemek tojásdad hegyezettek és laposak, színük sárgás, tollkással szétvágva kicsiny tejfehér béllel kell birniok. Ha az a hüvelyt tökéletesen kitölti, a mi azonban ritka eset, úgy a mag kettőnek mondható. Ha a mag nincsen sok pikkelylyel keverve, s ha annak egy harmada szép fehér bélecskével bir, úgy az jónak mondható. A vörösfenyőmagot elvetés előtt vízbe lehet tölteni, hogy a pikkelyek s az üres szemek, melyek fölül úsznak a többitől elváljanak. — Régibb magot alacsony széles dézsában vízzel kell leönteni s abba jó könhalysavat csöpögtetni, minden itcze vízre vagy 8 csöppet számítván. Az így vékony könhalysavas vizréteggel borított magot egy nap hosszágig a fény behatásának kell kitenni, azután pedig tüstént elvetni. Hartig Tivadar állítása szerint ez nem csak a mag csirképességét emeli, de a csirázást is igen siettetli, úgy hogy oly mag, mely különben csak a második vagy harmadik évben kelt volna ki, az elsővel egy időben jelenik meg. Megkísérteni nem árthat. Hogy a vörösfenyőmag részben csak 2—3 év múlva szokott kikelni, régi tapasztalás.

Az eddigiekben elmondtuk tehát, fontosabb erdei gesztfajaink magjainak gyűjtése és épelése körül mind azt, mit e tárgyról az erdőszeti irodalom legjavából és eddigi saját tapasztalásainkból merithettünk.

Megvagyunk azomban győződve, hogy számos szaktársaink vannak, kik a gyakorlati pálya szerény elvonultságában, e sorokat olvasva, az itt előadottakat sok új, érdekes és hasznos adattal szaporítani képesek lennének. Ők azomban ez vagy ama tapasztalatuk közlését kicsinylik, túlzott szerénységükben fölleven, hogy a mit ők tudnak, az úgy sem lehet más bárki előtt is titok. És valóban az irodalom tág ismerete kell hozzá, hogy valami újat mondani gondolván, talán már százszor és jobban mondottat ne ismételjünk. *) Ámde hisz nem is arról van a szó, hogy valami eddig hallatlant, képzelhetlent födözzünk föl, hogy a természet nagy könyvének egy eddig lepecsételt lapjának nem sejtett titkait leplezzük le — nem nem! — A mi szakunk tudományának roppant sok tétele még a tapasztalás számos adatainak támaszára szorul, hogy dönthetlenné váljék és — a hol annyi a változatosság, mint nevezetesen hazánk erdőszeti viszonyaiban, ott valóban soknak, igen sok olyannak kell lenni, a miről a tudósok boldog önhittségük mámorában nem is álmodoznak, vagy a mihez — az emberi erő korlátoltsága miatt, az oly rövid élet szűk határai közt a legjobb akarat, legmegfeszítettebb szorgalom mellett sem férhettek.

Ne gondolja senki, hogy mi azt kívánjuk, mikép szaktársaink mindenike valami új — számos évek tapasztalására s ezer meg ezer adat összehasonlító tanulmányozására alapított elmélettel lépjen föl szerény lapjainkban. Nem nem, — beérjük mi egyelőre tökéletesen, ha tisztelt szaktársaink egyszerűen leírják azon erdőszeti viszonyokat, melyek között közvetlenül működniök életök főfeladata. Írják le egyszerűen de hűn az uralkodó természeti, gazdasági, törvényes, kereskedelmi s a t. viszonyokat s a mellé — a mit egy vagy más irányban nem helyeselnek s hogy a bajon mikép gondolnának segíthetni, és higgyék el, hogy a tudománynak, a hazának, annak a mindnyájunk által annyira imádott édes anyának örökös becsű szolgálatot fognak tenni, mely az egyesek hiuságát ugyan nem jutalmazza talán eléggé, nevét talán nem emeli az örökös hír szárnyán az első rangú csillagok sorába, de a mely bő jutalmul bárkit is azon édes öntudattal boldogíthatna, mely a hon utolsó napszámosa szívében fakad, ha majdan a fölépülendő

*) Csak hogy nem magyar nyelven!

Magyar Akadémia épületére tekint s eszébe jut, hogy a nemzet ezen egyik méltó büszkeségének ő is áldozott legalább egy napi munkát, vagy egy napi munkabért. — Azt is tudjuk, hogy ki ideje legnagyobb részét a természet zöld lomboszatú, ezer meg ezer oszlopú, az építészet remek ivhajtásainak az alak és nagyság számtalan változataiban bővelkedő templomában tölti idejének legnagyobb részét, hogy az nem igen szereti szabad mozgáshoz szokott testét még órákra sem az íróasztalhoz nyűgözni vagy képzelmet mely a kelő és nyugvó nap megragadó pompájának képeivel, a haragos ég dörgő szózatával, számtalan madárkák öszhangzatos dalával foglalkozik; e vagy ama kitétel faragásán, e vagy amaz adatnak számvetésből való kifürkészésén tompítani. Azért ismételjük, csak egyszerű tényeket, egyszerű bár hibás — csak érthető nyelven!

Ezt kívánja, joggal követeli tőlünk hazánknak egy századdal elmaradott erdőszeti ügye, tudományos és anyagi fejlődése azon édes hazának, melyért meghalni sokan közülünk naponta nem egyszer készekül nyilatkoznak, s melyért ha kellene, meghalni — nincs kétség benne — valamennyien tudnánk. Jaj de mi hasznunk akkor meghalni akarni, mikor a haza java azt kívánja tőlünk, hogy éljünk és — ernyedetlenül, szakadatlanul, töretlen kitartással dolgozzunk, tanuljunk, tanítsunk! — Szerénytelenségnek veszik-e, ha egy uttal tiszt. erdőbirtokosainkat is fölszólítjuk, biznák még erdei hivatalnokaik közül azt, kit arra legalkalmasabbnak ítélnék, erdejök s erdőszeti viszonyaik leírásával, s lapjaink számára való beküldésével, mert erdőszeti viszonyainkat országosan rendezni akarván akár törvények alkotása akár gazdaság javítása, a jövedelem szaporítása tekintetéből — ki tagadhatná, hogy azok jelen állapotát ismernünk a mulhatlan — és mondjuk ki kereken, a halaszthatlan szükségek közé tartozik?

Ime hová ragadják az embert a magvak gyűjtése és épelése közben a gondolatok. — Bocsánat! de már vissza térek megszabott foglalkozásomhoz, melynek mielőtt utolsó részéhez, — a magvak használhatóságának kémeléséhez fognánk, érdekesnek tartjuk szives olvasóinkkal a különböző magvak súlyát s azon mennyiséget megismertetni,

melyet a leghiresebb erdőszők egy 1600 □ öles bécsi hald teljes bevetésére szükségesnek tartanak.

Az alábbi gesztfa- jok	magvainak			Egy b. hold (1600 □ ^o) teljes bevetésére szükséges magmennyiség										
	b. mérőnkénti súlya	b. mérőnkénti	b. fontonkénti	Cotta	Pfeil	Hartig G. L.	Hartig E. F.	Jäger	Hundeshagen	Gvinner	Klein	Vedekind	Átlag	
	b. font	szem-száma	s z e r i n t b é c s i f o n t											
Kocsánytalan)	—	15670	—	{	692	940	790	770	750	874	940	1220	750	858
Kocsányos)	93·5	12200	—											
Cserfa)	—	8950	—											
Bikk	45—47	(100720 (111910	—	180	188	276	229	126	320	338	564	357	286	
Éger	33	—	524420	10	13	33·8	12·4	11·3	16	22·5	18·8	14	16·8	
Nyír	11	—	—	41·4	45	67·7	45	45	39·5	45	67·7	42·3	48·7	
Jávor	14	—	8980	65·8	28·2	103·4	62	30	60	67·7	75·2	47	59·9	
Köris	18·7	—	9580	50·8	75·2	94	58·3	56·4	58·3	84·6	84·6	39·5	66·8	
Szil	4	—	64890	37·6	15	47	41·4	—	—	30	41·4	30	34·6	
Gyertyán	48·6	—	170000	56·4	60·2	135·4	45	47	60·2	60·2	79	37·6	64·5	
Jegenyefenyő	29·9	—	11075	58·3	79	75·2	62	52·6	65·8	60·2	88·4	50·8	65·8	
Erdeifenyő	52·4	—	91350	13·5	5·6	16·9	15	6·6	19·7	17·9	5·6	9·4	12·2	
Lúczfenyő	53·3	—	86200	16	13·2	20·7	16·9	—	20·7	17·9	16·9	14·1	17	
Vörösfenyő	54·2	—	110150	20·7	16·9	22·6	18·8	18·8	27·3	17·9	20·7	15	19·8	

(Vége következik.)

Egy szántogató reflexiói.

Ezen szerény cím alatt jelent meg a „Pesti Napló” f. é. 121 — 126-ik számaiban egy nemzetgazdászati classicus cikksorozat a „Figyelmeztések”-ből (Pest 1861 Ráth Mór bizománya) és a hazai mező- és erdőgazdasági tanügy érdekében tett indítványáról („Erdőszeti Lapok f. é. II. füzet, 33 oldal) hazaszerte ismert Hideghéthy Antal úrtól. Csak lapunk szűkköre tarthat vissza ezen szerfelett érdekes mélyen átgondolt és mesteri kézből eredt cikksorozat egész terjedelmébeni közlésétől, miért is annak csak azon részére szorítkozunk melyben a szakársainkat különösen érdeklő mező és erdőgazdászati tanügy a szerző önérzetéből eredt biztossággal tárgyalatik.

V.

Azon tünemény, hogy újabb időben mindinkább szaporodnak a felszólamlások a mező- és erdőgazdászati viszonyok érdekében való teendőik iránt, mindenesetre örvendtes jelenség, mert legalább arról tanuskodik, hogy mindinkább általánosabbá válik a sejtelen, miképen részünkről sem jól van ez így, a mint van.

A sejtelen bővebb elmélkedésre, ez pedig előbb utóbb eszmésurlódások útján okadatolt meggyőződésre vezet. És nekem különös megnyugvásomra szolgálna, ha e reflexióim ily közmeggyőződésnek még idejekorán való megalakulását bármi kevésse is előmozditanák. Mert csak ily meggyőződésből eredhet a mi mezőgazdasági és erdőszeti állapotaink gyökeres javítását eredményezhető eszközök és módoknak helyes felismerése.

Igen természetes, hogy midőn ezen eszközök megállapítását keressük, nem téveszthetjük szemeink elöl az ország jelen situációját. El kell ezt fogadnunk, úgy, a mint van, s csak oly eszközökről lehet szó, melyek helyzetünkben is elérhetők, s megszerzésük csak tőlünk függ.

Ezeknél azonban a főkéllék, hogy alkalmasak legyenek a bajnak gyökerecs javítását előidézni.

Kutassunk bár merre, csak egyetlen eszközt fogunk lelui, mely e két kélléknek, ugymint az elérhetőségnek és az egész mérvbeni alkalmasságnak sajátágával bir hazánkban, és ez

a nemzetgazdászati értelemben vett mezőgazdasági munkaerőnek minél alaposabban kifejtendő általános fokozása.

Azt tartom, nem tehetek helyesebben, mint ha e tételemben tüzetesb kifejezésére a somogy és zalamegyei gazdasági egyesületek tevékeny elnökeinek a központi egyesülethez intézett multkori levelük e következő szavait idézem: „az értelmes kezek képeztetése, valamint a gazdasági értelemben szélesebb körre való kiterjesztése, bizonyára legbiztosb alapja a biztosítéknak nemzeti közvagyonosodásunk gyarapodására.“

E munkaerő képezi egész földbirtokunknak leglényszerűbb üzleti főkéjét, a melynek kéllő mérvben való megléte nélkül minden más vállalatnak tönkre kéll jutni. Így van ez a mezőgazdaságban is. És e hatalmas tényező ügyesség és értelemben való fokozása által válhatik azzá, hogy a teljesen átalakult gazdasági állapotok igényeinek megfeleljen. Csak ez által válhatik az mind önmagunk, mind a világforgalom viszonyainak megfelelőleg hasznosan és tartósan productívá, a helyett, hogy primitív nyers ereje tevékenységének a destrució legyen végeredménye.

Elég számos, habár — fájdalom — inkább csak kivételes jó példa van előttünk hazánk kis és nagyobb gazdaságaitban is, hogy a valóban értelmes tevékenységnek értékét egész mérvben felbecsülni tudjuk. E zsinórmérték mellett pedig felérthetjük azon nagyszerű eredményt is, melyet ily értelmes tevékenységnek általánosítása eszközölne. És önkényt fel kéll előttünk merülni azon alapigazságnak, hogy ily értelmes tevékenység általános terjedése, és csakis ez birhat oly mérvű horderővel, hogy mezőgazdaságunkat üdvös fejlődési irányba vezetve, azt a fenyegető veszélytől és végpusztulástól megmentse.

Ez értelmes tevékenység azonban csak helyes ismeretekre alapulhat. Ezt pedig csak megfelelő oktatás és okulás által lehet megszerezni. A mi ismét oly intézményeket feltételez, melyek elég alkalmasak ezt a kellő minőségben és mértékben nyújtani.

És ime, elértem végre a mezőgazdasági és erdőszeti tanügy időszerű kérdéséhez. Azon kérdéshez, mely most hazaszerte szőnyegen forog, s melynek helyes megfejtésétől hazánk jobblétére én igen sokat, s mondhatnám, ez időben mindent föltételezek.

Szinte látom, mint fog számos olvasó mosolyogni e merész feltevés együgyűsége felett. És nagyon sajnálom, hogy az e részt való gondatlan önelégültségnek én is részese nem lehetek. Mindenesetre kellemesb volna álásom így, mint az aggodalom súlya alatt. De már a sors így akarta; meg kell hajolnom előtte, s el mondanom még azt is, hogy

e kérdés megoldására nézve a legnagyobb baj, mondhatni calamitás, épen azon gyengeségünkben fekszik, hogy mi, kiket e feladatnak szerencsés megoldása körüli tevékenység megilletne, vagy megilletethetne, talán legnagyobb részt oly talpraesett mezei- és nemzetgazdáknak tartjuk magunkat, kiknek genialitása előtt ez ügy egészen kisszerűvé törpül, és sokkal könnyűszerűbbé, mint hogy valami komolyabb elmélkedés, annál kevésbé tanulmányozás tárgyává érdemesítenék. — Pedig azt sem mondhatnák, hogy elődeink jó példája a részt is ne világított volna előttünk, kik az európai újabb culturával egy időben kezdék meg a gazdasági tanintézetek felállítását és a „ruralis oeconomiát“ minden lyceumban és akademiában rendes tantárggyul véltetni rendelték.

A másik baj, mely ez ügynek kellő kifejlését nehezíti, az, hogy a gyakorlati gazdasággal tényleg foglalkozó nagy közönség — nem csupán a kis földmives gazdákat értve — nem igen viseltetik iránta nagy bizalommal. És ez igen természetes, s nagyrészt az előbb említett bajnak lánczolatából ered.

Ugyanis ez élelmes, gyakorlati, s épen azért a maga körében jó tapintatú gazdaközönség már évtizedek óta számtalan példáját látta

mindenfélé annak, hogy nálunk legnagyobb része azoknak, kik magashra törekvő önhittségükben a járt utról eltérve, mint oly gyakran szokás, holmi utánzásokhoz, és a könyvek recipeihez, vagy pedig ily recipe apostolok tanácsához folyamodtak gazdálkodásaikban, épen tönkre, vagy legalább ehhez közel jutottak, és az ilyféle legjobb akaratú törekvés többnyire csak a jövedelem rovására ütött ki. Számtalan szomorú példával illusztrálhatnám e tényt még a különben legkitünőbb észtehetőségű hazánkiai részéről is. Midőn ellenben a korszerű árendás, ki elég ügyességgel forgolódik, hogy bérévei alatt a földnek jól megforgatott redőiből minden hozzáférhető kiaknázzon, a nagy árenda mellett is megelégedél, sőt egy kis szerencsével vagyonna is vergődik.

Ily tapasztalások mellett bizony igen természetes, hogy e nagy közönségnek a gazdasági tanügy kérdésénél akaratlanul is rendesen a könyvekből való gazdálkodás jut eszébe. Ettől pedig csakugyan méltán iszonyodhatik, mert valóban az isten ostora nagy mértékben súlyosodott arra, a ki gazdaságát a könyvekből akarja intézni, habár a leggenialisabb esze volna is.

E tiszteletre és minden tekintetre méltó hatályos nagy gazdaságosságunk bizalmatlansága pedig — hogy ne mondjam némi idegenkedése — épen nem közönyös dolog e gazdasági tanügynek sikeres kifejlésére, miután ez csak az általános érdeki meggyőződésből eredő közérzetben találhatja helyes alapját. Ily meggyőződést pedig a gyakorlati embernél egy pár phrasissal kelteni nem lehet.

Ismétlem, hogy azon veszedelmesen pusztító iránynyal szemben, melyre mező- s erdőgazdaságunknak újabb fejlődése szorult, csakis e tanügyi intézményeknek czélszerű megalapításától és létrehozásától feltételezem én gazdaszatunknak olynemű átalakulását, mely földbirtokunkat lehető hasznosan, de lehető tartósan is értékesítvén — a hasznosság a gazdaszati mesterségnek, a tartósság pedig a gazdaszati tudománynak levén feladata — hazánknek mind jobblétét eszközölje, mind pedig leglényegeseb vagyoneértékét megtartsa, s utódainknak is biztosítsa.

Ismétellem továbbá, hogy e tanügyi intézmények valóban üdvös létesítésének legnagyobb akadályát határozottan abban látnám, ha e feladat megoldását nem gazdaszatunk álláspontjának és hivatásának, — nem sajátos viszonyainknak és szükségseinknek, — nem az ország közügyi helyzetének, — nem végre e tanügy lényegének jól átértelt mélyebb felfogásából fognánk meríteni, hanem azt valami oly könnyűszerű intézkedésnek tartanánk, melyet kisebb s érdektelenebb gondjaink közé sorozhatunk.

E fontos körülmény az a mi gazdaszatunk állapotára vonatkozó e reflexióimnak közzétételére indított, és e körülmény az, a mi hazafiui kötelességemmé teszi, hogy az e tanügy érdekében szőnyegre került jelen mozgalomra vonatkozólag is némely jó szándéku figyelemztetésekkel járuljak annak életrevaló fejlődéséhez.

Köztudomásu dolog, miképen azon incidensből, hogy Ö cs. k. Felsege a mezei és erdőszei gazdaságnak emelésére hazánkban 240,000 ftot kegyesen utalványozni méltóztatott, s a nm. k. helytartótanács, bizonyos kérdőpontokban is részletezvé az ügyet, e pénzerőnek legcélszerűbb felhasználására nézve a m. gazd. egyesületet hívta fel véleményezésre: került ez ügy az egyesület keblében újabb tárgyalás alá, s egy bizottmánynak tétetett feladatául a tervezet kidolgozása.

Megvallom, nagy megnyugvásomra szolgál, hogy e bizottmány a feállitandó tanintézetek specialis belserveszetére nézve az elébe terjesztett tervezetemnek alapelveit elfogadta, s az igazg. választmány is felterjesztett véleményezésének alapjává tette. Megnyugtatósomra szolgál pedig annál is inkább, miután ezek a még csak két év előtt is az egyesület kebelében érvényben mutatkozott nem igen időszerű eszméktől nagyon is elütnek; és e két év alatt kifejlett nézet különbség is arról tanuskodik, hogy nem vagyunk mi épen oly begriffsstützig embeerek, a hol illik, mint a minő birünket jó szomszedaink, különösen most, világszerre költeni anynyira törekszenek.

Figyelmeztetéseim tehát nem arra vonatkozhatnak, a mit a m. gazd. egyesület e tárgyban tett felterjesztésében kifejtett mint inkább azon hízagokra, melyeket az egyesület úgyis rögtönözve kívánt véleményezésében egész mérvben betölteni talán nem tartá akkor időszerűnek; de melyek nézetem szerint oly lényegesek, hogy azoknak kellő figyelembevétele nélkül a gazd. tanügy kérdésének gyökeres megoldását csak megkezdeni sem lehet.

A nm. helytartótanács részéről jól volt feltéve a kérdés, midőn felhívta az egyesületet, hogy „a gazdasági és erdőszeti tanodák ügyét alaposan és körülményesen tárgyalatván, ez iránt véleményét terjeszsze fel különösen a 4 pontra nézve;“ de a feletben fogyatkkozás történt az által, hogy a tanügynek ez alapos és körülményes tárgyalása teljesen mellőztetvén, a véleményezés nem is az ily tárgyalásból kifolyólag, hanem csak elvontan, egyenesen a pontozott 4 specialis kérdésre tétetett.

Bármely intézkedés is csak úgy vehet helyes fejlődési irányt, ha az a jól átértett szükség indokaiból veszi forrását. Az első alapkőnek tartottam volna tehát ez ügy tárgyalásánál, hogy a magyar gazd. egyesület részéről mindenekelőtt hazánk mezőgazdászata fejlődésének jelen álláspontja szabatosan kifejtetett volna, és pedig nyíltan mindazon tényezők előszámálásával, melyek annak e helyzetbe juttatására közreműködtek, mind pedig az e fejlődés borderejének föltüntetésével azon érdekharczczal szemben, mely a mai időkben rohanva élénkülő világforgalomban oly nagyszerű mérvben napról napra fokozódik.

Ily alapja a véleményező felterjesztésnek kitüntette volna mind odafenn azt, mennyiben menesztettek ez állapotok a teljesen helytelen nemzetgazdászati elvek alkalmazása által egész a földbirtoknak már is mutakozó általánys elértéktelenedéseig: mind pedig kimutatta volna idelenn azon mulasztásokat, melyek következtében e valóban aggodalmas helyzetet ennyire jutni engedték. Továbbá fenn és lenn egyaránt mélyebb meggyőződést kelesztett volna az iránt, hogy e gazd. tanügynek helyes megalapításában rejlik azon lényeges eszköz, mely minden egyéb közjóléti törekvéseinknek is egészséges életerőt kölcsönözne.

Mert e meggyőződésből eredhetne, csak mind fenn, mind lenn, azon közérzület, mely az anyagi érdekek körül való legközelebbi teendőink súlypontját ez ügy szerencsés létesítésében látva, egész figyelemmel és érdekeltséggel fordult volna annak támogatására.

Egy ily alapos és körülményes tárgyalásnak ki kell vala mutatnia, hogy gazdasági érdekeinknek valódi megóvására és üdvös fejlődésére nem egyes tanodák valamiképen eszközrendő felállításáról lehet csak szó; hanem hogy e végre oly intézkedések kapcsolatos láncolata kívántatik, mely nemcsak a jövő ifju nemzedéknek nyújtson oktatást, hanem a jelenben működő gazdaközönségnek is a lehető legjobb és leghozzáférhetőbb alkalmat szolgáltatassa valódi haszonnal járó okulásra.

Nem azt akarom ez által mondani, hogy tudja Isten hány gazd. és erdőszeti tanintézetnek azonnal leendő felállítása lett volna sürgendő; hanem azt óhajtottam volna, hogy ez alkalommal gazdaszatunk általánosan veszélyes helyzetének megfelelő e különféle intézkedések összegének egész kerete egy alaptervezetben elkészítettvén, ez által az e téren való részleges magán törekvéseknek is egy bizonyos irány vala kimutatandó, oly módon, hogy mind ez egyes törekvéseknek érvényesítése az összes keretbe illve, annak mintegy kiegészítésére szolgáljon.

A 2-ik hézagot a m. gazd. egyesület részéről tett felterjesztésben ott látom, hogy nem fektet az kellő súlyt a gazdasági értelemnek általánosítására a népnevelés útján, s nem emelte ki elhalaszthatlan szükségét azon intézkedéseknek, melyek ennek terjesztését az elemi oktatáson egészen keresztül szöve, a népnevelésnek lényegesen kiegészítő részévé avassák.

Sajnálatos pedig e hézag annyival inkább, miután alig van ország az európai continensen, hol e feladatnak üdvös megoldására oly szép alkalom s oly czélszerű eszközök kínálkoznak, mint nálunk. Valóban, úgy látszik, mintha éppen a gondviselés működött volna, hogy végszükségünkben a legsikeresebb mentő eszközöket is kezünk ügyébe helyezze.

A vidéki lelkészeknek s tanítóknak majdnem mindnyája többé kevésbé törvényszerűen is földbirtokkal van ellátva, mely subsistentiájuknak is tetemes részét képezi. Számos példák tanúsítják hazánkban, mire képes vinni biveit egy jó akaratú gondos lelkész csak a gyümölcsészetben. A ki például a mosonymegyei Kimle helységen keresztül megy, akaratlanul is szemébe tűnik jeles lelkészének műve, midőn egész helységben a sivatag föld daczára minden megtakarítható kis helyeekén a gyümölcsfák gondos tenyésztését látja.

Ismerjük ugyan érdeműs főpapjaink példás áldozatkészségét. De nem áldozatot kérünk, tudván, mennyire vannak e részt igénybe véve. Hanem a haza javára törekvő fáradhatlan érzületükhöz folyamodunk, oly intézetek létrehozásaért könyörögvén, hogy a növendék pap-ság egyszersmind az okszerű mezőgazdaszat elemeiben is alapos oktatást nyerhessen. Helyes tapintattal életbeléptetve, oly intézkedés volna ez, mely nemcsak a lelkészeknek jövedelmi helyzetét tetemesen javítaná, de hozzájárulván még a falusi tanítóknak s erre készülő praeparandistáknak is a megfelelő gazdasági kiképztetésben való részesítése, az ország nagymérvű gazdaszatának életrevaló egészséges fejlődésére oly hatalmas tényezőket szolgáltatna, melyek azt a fenyegető veszélyből megmenteni, s hazánk közjólétét mind a vonzó gyakorlati példa, mind ez elméleti oktatás terén lényegesen előmozdítani, s vele nemzeti létünk biztosításán közremunkálni a legsikeresebben képesek volnának.

A nevelésnek általában, de a népnvelésnek különösen ily reális irányba való vezetése és fejlesztése ellenében nem látnám helyesnek, nem alaposnak azon, nálunk még igen gyakran felmerülő ellenvetést, mintha ez csak a szellemi fejlődés rovására történhetnék. Az anyagi tevékenység is, különösen a gazdaszat terén, a szellemi tevékenységet veszi igénybe istápoló alapul. Elválaszthatatlanul van e két tényező összeforrv az emberi fejlődés folyamában. A szellem az, mely minden anyagi hódításban uralkodik. Ellenben az anyagi tevékenység és hódítás az, a mi a szellemnek túlesapongásait korlátozza, s felszabadítván az embert a legsúlyosabb életszükséggel való küzdelmektől

lehetőségessé teszi annak szellemi és erkölcsi üdvös fejlődését.

Hazánk történelme is elég világosan tanuskodik ez elmélet alaposságáról, midőn kimutatja, hogy éppen a kereszténység első terjesztői, és az e célra alapított és részben még most is fennálló nemes egyházi rendek, kiváló feladatuknak tartották a földművelésnek, s általában az anyagi culturának meghonosításán működni, hogy ez által az erkölcsök szelidülését legsikerebben előmozdítsák.

Azért ismételve felhívjuk ez ügyre köztisztelőtű főpapjainknak, s mindazoknak, kik a népnevelés vezetésére hivatva vannak, gondos figyelmét és kérve kérjük, telézzék a haza iránt szerzett érdemeiket még azzal, hogy ez ügynek tapintatos felkarolásával, az egyszerre oly sok nyomorúság érte szegény hazánknak az újabb kor igényelte kulturai regenerációjához ily hathatós segédkezet nyujtsanak.

3-ik hiányát azon véleményező felterjesztésnek abban látom, hogy a tervezett tanintézeteket a gazdasági közélettel oly összeköttetésbe nem hozta, mely nekik egy kiapadhatlan élesztőerőt biztosított volna, s a mely kapcsolat nélkül ez intézetek éleltrevalókká, különösen nálunk, kellőkép soha sem fejlődhetnek.

Az ily kapcsolat által lenne megadva ez intézeteknek az alkalom, hogy a közgazdaszatnak gyakorlati előmenetelét is, igényeit is, folytonos figyelemmel kísérhessék; de viszont saját működésük és előmenetelük is a közfigyelemnek nyílt tárgyává tétetvén: ez által meg lenne testesítve azon hatalmas ösztön, mely tanítót és tanítványt egyiránt áthatva, ez intézeteknek folytonosan tevékeny állását korszerű és örökös fejlődésben tartaná, és teljesen meggátoltnának az, hogy ez intézetek holmi szemfényvesztő tudakosságoknak és egyoldalú éretlen tendenciáknak műhelyévé váljanak, vagy nyavalgó élhettlenségben satnyuljanak el.

De míg ez összeköttetésből az intézetek oly lényeges élesztőerőt merítenének: nem kevésbé üdvös lenne azon befolyás is, mely e kapcsolatból közvetlen a gazda közönségre háromolnék, melynek őrege apraja megtestesítve szemlélhetné ez intézetekben az értelmes munkásság szülte képességnek horderejét.

Azonban ne tartsuk még most is hazafiságnak az önámítást, s valljuk meg nyíltan, hogy gazdasági egyleteink legnagyobb részének eddigi működései is igen távol állanak az idő exigenciáinak színvonalától. Több azokban a jóakarat, mint a képesség, több a látszat, mint a valóság. E gazd. egyesületek működésének egy ily gazd. tanintézetre való viszonylagos támaszkodása lényeges istápolást és életrevaló lendületet fogna nyerni e kapcsolatból. S ez összeköttetések évenként előforduló legnemesb s leghasznosb értelmű gazdasági népnünnepekké alakulhatnának vidékenkint.

A 4-ik tévesztett szempont, nézetem szerint, a felterjesztett véleményezésben az, hogy midőn az egyesület az Ö cs. k. Felsége által kegyesen adományozott határozott pénzerőnek a föld és erdőművelés javítására és felvirágoztatására leendő legcélszerűbb felhasználását illetőleg megkérdezte; nem tekintetett az összeg ügy, mint az egész országra szőlő subventió, hanem két tanintézetnek alapjául véleményezte az egész felhasználást.

Azon általános szükséggel szemben, mely e terjedelmes országnak annyi külön viszonyú vidékein az alapos gazdasági szakértelem bővebb terjesztése iránt oly nagy mértékben éreztetik, és a mely szükség bármelyik vidéket egyiránt jogosíthatja arra, hogy az ő sajátos körülményeinek legjobban megfelelő egy ily gazd. vagy erdőszeti tanintézet létrehozására teendő saját törekvéseihez országos subventiót is igényeljen: csekély véleményem szerint sokkal célszerűbb és már az osztó igazsággal is megegyezőbb lett volna az adományozott összeget, és még az ezenfelül talán kiészakozható segélyezést, legalább is a tervezett 5 gazdasági területre egyenlően számítandó subventióképen tekinteni, oly módon, hogy az ily intézetek létrehozására csoportosulandó gazd. egyletek, vagy alakulandó társulatok, melyek az ily intézetek fenntartására megkívántató egy bizonyos meghatározott pénzalapot biztosítva kimutatni tudnak, számíthassanak ennyi meg ennyi, így és így felhasználandó országos segedelemre.

Ilyféle intézkedéssel hathatós ösztön és irány lett volna nyújtva számos egyleti, társulati és magán törekvések keletkezésének. Én is

ezélszerűnek tartottam az e célra alakulandó „Haszonbérleti társulat,”-
oknak egy tervezetét készíteni és bemutatni. Ily törekvésű működése-
ink az ő Felsége által kegyesen adományozott segítyezéshez, és az
ország kormánya részéről ez ügy felkarolására biztosított készséghez
csatolván illő saját közremunkálásunkat — mely nélkül ez ügyet célra-
vezetőleg elintézni, és ennek leglényegesebb életrejét előteremtteni nem
is lehet — képesítenének bennünket arra, hogy a gazdasági ipart gyö-
keresen átható ez intézkedéseket létesíthessük.

De még alkotmányos érzületünkkel és jogosultságunkkal sem
egyeztethető, hogy mi anyagi érdekeink ez úton való előmozdításának
gondjait is egészen a kormány vállaira hárítsuk. Nem azt akarom az
által mondani, hogy a gazd. tanügy körül teendő intézkedéseket a kor-
mány jogos befolyása alól elvonni jónak látnám, mint ez a fejlődöt-
tebb önkormányzatu országokban helyesen történik. Sőt azon meggyö-
ződésben vagyok, hogy még nálunk ily intézkedésekben a kormánynak
nemesak felügyeletét, de vezérletét is nélkülözni, valódi szerencsét-
lenség volna: hanem mivel ez oldalról is szükségesnek látom a figyel-
meztetést saját tevékenységünknek kellő ébresztésére.

Nem hagyhatom észrevétel nélkül végre a felterjesztett véle-
ményezésnek javaslatát az intézetek igazgató és tanári személyzetének
díjazására nézve.

A nagy szükség, mely gazdaszatunk veszélyesen nyomasztó ba-
jainak orvoslását sürgeti, kimutatja egyszersmind nagyszerűségét azon
igényeknek, melyek a tanintézetek feladatának sikeres megoldásához
kötvék. E tanintézeteknek életrevaló működése pedig a vezető és tanító
egyénségeknak valódi képességén sarkallik, úgy annyira, hogy a mega-
lapításnál minden egyéb előnyök csekélyeszerűek azon fontosság irányá-
ban, melyet az igazgató és tanító egyénségeknak kellő megválasztása
és megszerzése igényel.

Az ily képességű tehetségek azonban nem mindennapi emberek
a közéletben másutt sem, de még kevésbé nálunk. — Megszerzésük-
nek pedig a minél nagyobb jutalmazás legsikeresebb módja. Nem tart-
hatom tehát alaposnak, sőt még a véleményünket kérdező magas kor-

mányhatóság iránt tulajdonképen deferentiálisnak sem azon kiindulási pontot, hogy ez meg ezen magas hivatalnoknak sem több a fizetése: midőn egy megnyílt hivatali állomásra százak közül van alkalom választani, míg például a legujabb időkben az óvári államintézet igazgatói állomásának betöltésére nem sikerült a gazdakörből alkalmas egyéniséget megnyerni. És ez okoknál fogva nem tartom elégségesnek, nem tartom kellő üdvös eredményre vezetőnek ez egyéniségeknek tervezett díjaztatását. És, ha a szükség úgy kívánná, még sokkal célravezetőbbnek hiszem, hogy e személyzet száma kevesebbre, ha kell, felére szállíttassék, illő díjazások mellett, minthogy olcsó tehetlenségekben bővelkedjék.

Ime, ezek igénytelen észrevételeim a m. gazd. egyesület nevében felterjesztett tanintézeti véleményes tervezetre. Hazafiui kötelességnek és egyszersmind az egyesület iránt való tiszteletem és érdekelt-ségem tényleges kifejezésének tartottam ezeket nyíltan elmondani, annál is inkább, mert a magyar gazdaközönség bizonyos kegyelettel tekintvén az egyesületre, és mintegy megszokván annak üdvös működését mindenben irányadónak tekinteni: kétszeres, és pedig kipótolhatlan veszteségnek tartanám, ha e gazdasági tanügy körüli intézkedések nem elég mély és átértett felfogásból, — nem a mi gazdasági állapotaink veszélyes helyzetének egész mérvbeni felismeréséből merítenének. — és ha e tanügy sikeres megállapítására és eredményes kifejtésére szolgáló eszközöknek fölényege nem a hatalmunkban lévő tehetség összegében, hanem a véletlenül kezünk ügyébe eső pénzalapróli rendelkezésben, nem a mi saját munkánk és fáradalmas törekvésünkben, hanem e munkának könnyűszerű utalványozásában kerestetnék. A feladat gyökeres megoldása helyett itt is csak annak tengődő látszatja foglalna helyet, s valószínűleg teljesen elszalasztanók az alkalmat, hogy föld-birtokunk biztosításáról még „a késő” előtt gondoskodhassunk.

Még egész halom mondani valóm volna e tárgyban, különösen az itt amott felmerülő e tárgybéli nézetek és javaslatokra vonatkozólag. S ezekre nézve itt csak általában azon főszempont figyelembevétel-

lét merem különösen ajánlani, hogy garassal forintnyi értéket törekedjünk megszerezni, s nem megfordítva.

De e lap olvasóit sem kívánnám már tovább untatni; meg a természet fejlődésével ez időszakban a gazda tevékenységét, és így az enyémét is mindinkább igénybe veszi a mindennapi teendők halmaza. Mellette meg a toll forгатásban sem igen bírok ügyességgel, hogy annak kezelését csak könnyűszerű foglalkozásnak tekinthetném, a mit az olvasó stylisticám gyarlóságából is eléggé kinézhet.

Bevégezem tehát ez alkalommal falusi reflexióimnak e vázolatát, azon óhajttással, hogy bár ezek tüzetesb érdeklődést keltenének anyagi közjólétünk gyökeres előmozdítása körül!

Sokkal inkább érzem mindazon alapigazságok értékét, melyeket a „Független“ május 12-ki vezércikke az anyagi érdekek kellő méltánylására nézve fejteget, mint hogy mellőzhetném egyikmásikának felidézését e saját gyenge vázolatimnak gyámoló támaszául:

„Végkép fel kell ismernünk állásunkat, értékünket, az európai népcsaládok közt. Tulbecsülni ezt ép úgy veszedelmünkre lenne, mint elcsüggedni hivatásunk szerény volta miatt.“

„Mi utalva vagyunk mindent magunknak kiküzdeni.“

Ránk pedig sok nyomoruság egyszerre és rohanva jött. A politikai rohanás egyszerre hozott ránk oly nagy mérvű változások gondjait, miket megbírni, s belőlük kigázolni, óriás erő, rendkívüli értelem és roppant elszántság kell.“

Ezt kell kellőleg számba vennünk. Méltányolni kell nálunk is a materiális ügyek értékét jobban, mint eddig. Számítottabbakká kell lennünk materiális téren, hogy számítottabbak és practicusabbak legyünk a politikában is.“

Eszmévázolataim is e reánk rontott „nagy mérvű változások gondjait“ tárgyalják, és úgy hiszem, a leglényegesebbeket;

mert a gazdasági nagy munkaerőnek a kellő szakértelemmel való gyökeres és általános életrevaló fokozása képesíteni fogna bennünket a megállhatásra, és biztos alapot nyújtana arra is, hogy minden

egyébb az anyagai közjólét terén működő törekvéseink áldásos irányba és eredményre jussanak;

mert az által a becsületes keresményre nyújtván minél sikeresebb módokat, egyszersmind az annyira lazult közmorál javulására lényegesen munkálkodnánk;

mert ez volna a legalkalmasabb tér, a melyen az általános anyagi fejlődésre már nélkülözhetlen természettudományoknak életrevaló alapelveit nálunk is érvényesíteni, és közvagyonná tenni leginkább sikerülne;

mert ez helyes szellemi fejlődésünket is legbiztosabban előmozdithatná;

mert ez volna leginkább azon tér, melyen „a nyugati műveltségnek keletre kiterjesztésében közremunkálhatnánk úgy, hogy a mi rajtunk átmegy, a nemzeti szellemtől önállóan feldolgozva, s mindre saját nemes bélyege legyen nyomva“ (Gróf Mikó), s a melyen így a műveltség terjedő lánczolatának egy nélkülözhetlen tagjává legsikeresebben avathatnánk magunkat;

mert ez ügynek sikeres megoldása is most már leginkább csak magunktól függ miután Ő cs. k. Felsége oly kegyes adománynyal kezdeményezte, és az ország kormánya oly készséggel karolta fel azt, s midőn az anyagi érdekeinkre most legbéflyásosabb helyről sem találhatnánk akadályra. Másrészt pedig a gazdasátra kiváló hajlamunk, s mindazon tehetséges eszközöknek, melyekkel a gondviselés bennünket megáldott, ügyes és tapintatos felhasználása mellett, e feladatnak megfelelő képességünkről sem kételkedhetünk. De természetesen csak munka és fáradság által, és ha mi is egész értékében tudjuk méltányolni azon alapigazságot, mely Franklin-nak polgártársaihoz intézett eme nevezetes szavaiban rejlik; „si quelq'un vous dit que vous pouvez vous enrichir autrement que par le travail et l' économie, ne l' écoutez pas; c' est un empoisonneur!“

Mert végre hasztalan védelmezem én lakóhajlékomat a megszállás és tartós zivatar ellen, ha csürömet és élestartamat az elpusztulástól meg nem menthetem.

Rajtunk áll a dolog. Lássunk hozzá, míg ideje — pedig nagy ideje — van, igaz akarattal s egész erővel! A jutalomdíj a lehető legnagyobbszerű! Mert súlyosodjék reánk a mostani viszonyok hatalma bár mennyire, ha megtartottuk a hazát magunknak, meg is mentettük azt! De nem viszont.

HIDEGHÉTY ANTAL.

Igló város közönsége ajánlata

egy a felvidéken állítandó gazdasági és erdészeti tanintézet számára.

Tekintetes országos Magyar Gazdasági Egyesület! Hálás érzülettel értesült Igló, Felső-Magyarország egyik városa közönsége a nm. m. kir. Helytartó Tanács f. é. febr. 25-én 9300. sz. alatt a Tek. Egyesülethez intézett leiratában kifejtett azon magas elhatározásáról, mely szerint, mielőtt a második gazdasági iskola székhelye felett végleges megállapodás jönne létre, figyelmét a baza azon nagy vidékére kiterjesztvén, mely úgy a talaj, mint a fekvés és kivált az égalj mostohább viszonyainál fogva a gazdasági téren is hátrább maradván, ez okból is az ottani állapotokhoz képest szükségképen követendő gazdálkodási módot terjesztő gazdasági tanodára mindenek felett lenne szüksége — a Tek. Egyesületet felhívta, hogy tanácskozás alá vevén a most említett fontos körülményt, s kellőleg megbírálván az okokat, melyek a *kárpátaljai felvidék* gazdasági rendszerének okszerű átalakítását oly igen kívánatosná teszik, nyilatkoztassa ki véleményét az iránt, hogy az Ö cs. kir. Felsége által legkegyelmesebben engedélyezett alapösszeg határai között, milyen belterjű gazdasági tanoda, s különösen a *felföldnek* melyik e célra alkalmas mezővárosában vagy

általában oly helyen lenne felállítható, hol különösen a fenyőerdők művelésének gyakorlati tanulmányozására is kellő tér nyílnék.

Örömmel üdvözöltük továbbá a Tek. Egyesület azon gondoskodását, mely szerint ezen ügy előleges tárgyaltatásakor — tekintve a Kárpátok hegyláncolatának Marmarostól Pozsonyig való kiterjedését, hazánk ezen fontos s nagy kiterjedésű részének eltérő helyi viszonyait, ezekhez képest voltaképen legalább is 2—3 gazdasági s erdőszeti tanintézetnek szükségét belátá ugyan, azonban a jelen körülmények szerint csak egy ily tanintézet felállítására lehetvén reménység, annál jobban megfontolandónak vélé, hogy annak helye minél alkalmasabban választassék meg; ennek folytán továbbá a Szepességre is — ennek hazafias érzelmű s egyaránt jeles iparos és földmivelő lakosságára történt hivatkozással — figyelmét kiterjeszté; és végre a javaslatba hozott helyekre nézve, miután ezeket illetőleg az Egyesület még senkivel nem léphet egyenes érintkezésbe, az illetők részéről a netán teendő ajánlatokat bevárni elhatározá.

Nagy készséggel és lankadatlan lelkesedéssel ragadá meg Igló városa közönsége ez alkalmat a gazdasági tanodának körében felállítása esetére megállapított ajánlatok sietős felterjesztésével hazafiui áldozatkészségét tanusítani.

Mindenek előtt azonban szabadjon a Tek. Egyesület becses figyelmét azon tényezőkre felhívni, melyek kétségtelenné teszik azt, hogy tekintve a nm. Helytartótanács részéről a gazdasági és erdőszeti tanintézet Felső-Magyarországban elhelyeztetésére nézve felállított alapfeltételeket — e célra a Szepesség, és ebben, helyi viszonyainál fogva Igló város a legalkalmasabb hely.

Mert a Szepesség, a Marmarostól Pozsonyig terjedő Kárpátok hegyláncolatának mintegy középpontját képezvén, sok hegygyel völgygyel bir, hol a viszonylag temérdek sokaságu népség hangyaszorgalma mezei gazdálkodással foglalatoskodván, a mostoha természettől iparkodik kicsikarni azt, mit hazánk kedvezőbb fekvésű vidékein a bőkezűbb természet önként és sokszorozva nyújt. Emellett ezen nagy sokaságu népség hazánkban viszonylag legtöbb felvilágosodottsággal és

értelmiséggel bir, úgy hogy a gazdasági tanintézet elméleti és gyakorlati működésével itt annál több áldásdus eredményt idézhetne elő, mert a mezei gazdálkodás tökélyesbítésére és ez által a mezei gazdaszat emelésére irányzandó törekvéseinek az itteni fogékonyabb földmivelőknél valóban nagy mértékben kellene gyümölcsözniök; szóval: az elvetett szellemi mag a Szepességen szellemileg előkészített földre találand, mely termékenyítő gyümölcseit a Táttra-aljától, mint megannyi jó magot hazánk többi bérözövezte vidékeire árasztandja.

Más részről pedig a fenyő-erdők mívelésének gyakorlati tanulmányozására is a legháladosabb alkalom a Szepességen nyílik. — A Táttra-alját és a Táttrától kiágazó hegységeket tömérdek fenyő-erdők lepi el, melyek hasznosítását számos iparvállalat mozditja elő, melyek egyszersmind azok kimélését és gondos mívelését szükségessé teszik.

Mind a mezei mind az erdőszeti gazdaságot tekintve azonban, Szepesben a gazdasági tanintézet helyiségének meghatározását illetőleg Igló városa előnyös előtérben áll.

Mert Igló, mint a Szepességi városok és azonfelül a felső-magyarországi bánya-polgárság középpontja és székhelye, többféle tekintetből a megjelölt tanintézetnek körében befogadhatására különösen alkalmasnak tünik fel.

Hogy többet ne említsünk, csakis a szorosán vett mezei és erdőszeti tanintézetre vonatkozó előnyös helyi viszonykat bátorkodunk előtűntetni.

Igló városa tetemes mezei gazdaszattal bírván, a gazdaszattot kiegészítő gyakorlat mezején a tanintézet növendékeinek gyakorlati tanulmányozásul nyolcz szeszégető gépet, egy serfőző házat s egy nagyon jól felszerelt műnalmot mutathat fel; — továbbá a határában levő gipsz-telep, a határát mosó Hernáth folyó és számos patak vize mind megannyi hathatos emeltűje a jó mezei gazdaszatnak.

Mind e felett azonban a fenyő-erdőszeti gazdaság gyakorlati tanulmányozása — melyre a nm. m. kir. Helytartó Tanács a megjelölt tanintézet székhelye feletti megállapodására nézve fő súlyt fektetni méltóztatott — itt nálunk a 13,000 azaz tizenhárom ezer catastralis hol-

dat túlhaladó, jól rendezett fenyő-és kisebb részben vegyes fánemű községi erdőkben nem csak az erdő művelésére, hanem az erdő hasznosítására nézve is dús tápanyagot nyerend: mert a határunkban levő két, réz érczet olvasztó huta és vasgyár, bánya stb. a fának azok használatára feldolgozását és szénre égettetését kikerülhetlenné teszik: mind ez pedig a fenyő-erdőszet gyakorlati tanulmányozásának, — az erdő használatának, és erdei iparüzletének elválaszthatlan kiegészítő része.

Általában községi erdeink, melyek szakadatlan öszzszeköttetésben állnak a Zólyom s Liptóból a Szepességen át Gömörbe, Sárosba és így tovább ágazó hegylánczolataltal, a legkülönfélébb erdőszeti gyakorlatra, még pedig úgy a havasi (Alpesi) mint a völgyi erdőszetre nézve szolgáltatnak alkalmat.

Mind ezeknél fogva szerénységgel nélkül bátoríthatunk állításunkat ismételni, hogy Igló városa egy a Felső-Magyarország részére tervezett gazdasági és erdőszeti tanintézet befogadhatására szükséges minden kellékkel bir. És mintán teljesen meg vagyunk győződve arról, hogy ha ebeli óhajlásunk teljesedésbe menne, ez által a kitűzött nagy cél, mely szerint a gazdaság és erdőszet emelése és felvirágoztatása szülte malaszt hazánk ezer mostohább helyzetű nagy vidékére is kiterjesztendő — nem sokára el fog érni, e szerint nem szabad késnünk Igló város e közügy elősegelésére következőleg megállapított ajánlatait mely tisztelettel felterjeszteni:

1) Igló városa közönsége a tanintézeti épületek építésére ingyen felajánlja azon a Hernáth partján szépen fekvő 4700 $\square$ öles tért, az azon létező épületekkel együtt, mely eddigelé „kőalatti“ név alatt fürdő- és mulató helyül szolgált, és mely mind a város, mind a községi erdőszegtől egyaránt, körülbelöl $\frac{1}{4}$ órányi távolságban a gazdasági alább kijelölt mezők közepén fekszik: miként azt az $\frac{1}{4}$ alatti tér- és fényképeken természet után levéve bemutatni szerencsénk van.

2) Felajánlja továbbá e város az intézet számára a gyakorlati tér vagyis a mintagazdasághoz szükséges földek előállításul minden községi szántóföldjeit és rétjeit jutányos hasznobérbe, melyek mind az

Intézet körül összesíthetők s a többi a szükséghez képest városi közs-
ságunk által és közbenjárásával magánosoktól megvásárlandó földterü-
lettel kitűnően alkalmas gyakorlati tért képezendnek; sőt bátran mond-
hatni, hogy ámbár a földterületre nézve szegény felföld az e részben
gazdag alfölddel a földfelajánlásnál nehezen állhatná ki a versenyt, de
tekintve az itt nálunk létező nehezebb és fáradságosabb földmívelési
viszonyokat, továbbá a nagy népesség okozta tetemes birtok elapró-
zást és a földnek ebből kifolyó nagyobb értékét, mely szerint itt ná-
lunk 100 hold föld nem kevesebb értékű mint Debreczenben 1000 hold,
— hogy tehát tekintve mind ezt, ebeli ajánlatunk Debreczen város aján-
latánál aligha fog sokkal hátrább állni.

3) Az erdész-iskola számára az erdő-használat, erdőmivelés s
általában minden gyakorlati foglalkozás teréről felajánlja városunk nagy
kiterjedésű, 13,000 holdat túlhaladó, hegyen és völgyben álló, többnyi-
re fenyő és kisebb részben vegyes fafajú erdejét egészen, — mely-
ben a fentemlített iparvállalatok a gyakorlati tanulmányozást különösen
elősegítendik. — Hogyha pedig ezenkívül a gyakorlati erdőmivelésre
elkülönített erdőterület is szükségeltetnék, a városi közönség ily külön
területet, az annak idejében közelebből kifejtendő kívánthoz képest az
intézetnek előzékenyen átengedni kész.

4) Az intézeti s gazdasági épületek felállításához minden épü-
leti fát községi erdejéből ingyen ad.

5) Ugy ingyen ad: 100,000 darab téglát a téglavetőhelyen; és
500 mérő égetett meszet a mészégető helyen; az ezenfelüli téglá- és
mészszükségletet pedig a kiállítási áron, mely jelenleg a téglánál eze-
renként 5 frt 25 kr., és egy mérő mésznél 41 kr — odaengedni kész.

6) Hasonlóképen a többi építési anyagot is, melyekkel a város
bíró és melyeket maga készített, a kiállítási áron felajánlja, — mely
jelenleg;

1000 cserépnél = 5 frt 25 kr.

1000 zsindelynél = 5 frt 25 kr.

a deszkáknál minden egyes hüvelyktől vastagságuk szerint, a mennyivel
keskenyebbek vagy szélesebbek = 21, illetőleg 26, vagy 30 kr.

a léczek darabjánál = 6 kr.

7) Az építési anyagoknak készítési helyeiktől leendő befuvározására nézve a város minden kitelhető befolyását ráfordítandja, hogy a fuvarok a helybeli és szomszéd birtokosok által részint ingyen, részint olcsóbb áron fognak kiszolgáltatni.

8) A tűzifát az intézet részére városunk mindég a városbeli lakosok számára megállapított kedvezményi árban — mely most ölenkint 2 frtot teszen — fogja adni.

Ezen felsorolt ajánlatokon kívül Igló város a kitűzött fontos közügy előmozdítására általában minden lehető szellemi és anyagi segílyt nyújtani kész, mely készségében elősegíthetendi azon körülmény is, hogy a város a felső-magyarországi bányapolgárság kiterjedt egyesületének s a Szepesi-városok kerületi igazgatóságának székhelye, valamint hogy kebelében egy alreáltanodával és ép most alakulófélben levő felgymnasiummal és ezek taneszközeivel bir.

Biztos alapokra fektetvén indokolásainkat és ajánlatainkat reményteljes bizalommal bátorkodunk azokat a Tekintetes Egyesület becses figyelmébe ajánlani, és ahhoz azon tiszteleteljes kérelmünket intézni: méltóztatnék indokolásaink alapossága és valóságáról meggyőződésül velünk — ha arra érdemesnek tartand — részlétesebb kérdések elintézése végett közelebb érintkezésbe lépni, — s ennek folytán Igló városát, mint a Felső-Magyarországban tervezett gazdasági és erdőszeti tanintézet felállítására alkalmas helyet a nm. m. kir. Helytartó Tanácsnál felajánlván, ezáltal egy oly nép örök háláját kinyerni, mely magyar hazánk iránti hűségében tántorithatlanul fog mindörökké megmaradni. Kelt Iglón 1863. april 29-én tartott közgyűlésben,

Eperjes városa közönsége ajánlata

egy a felvidéken állítandó gazdasági és erdészeti tanintézet számára.

Tekintetes országos Magyar Gazdasági Egyesület! Örömmel értesültünk azon üdvös gondoskodásról, mely szerint e hönnek felső, oly fontos és nagy kiterjedésű részén „Erdész-gazdasági“ tanintézet felállítása terveztetik.

Nem is késtünk ez intézet létesíthetése tekintetében tehetségünkhöz mért ajánlatunkkal hozzájárulni, — mint igazolják azt az ide zárt vegyes gyűlési jegyzőkönyveink.

796. sz. Elnöklő polgármester előterjeszté: miszerint a nm. m. kir. Helytartó Tanácsnak a gazdasági tanodák felállítására vonatkozó, s az orsz. Magy. Gazdasági Egyesülethez intézett kegyes rendelményéről az időszaki sajtó útján értesülvén, elmellőzhetlen kötelességének tartja, a magas kormány, ezen, következményeiben a hon szellemi s anyagi jólétét öregbitő s áldásdus intézményre a vegyes gyűlés figyelmét felhívni annyiival is inkább, mert Felső-Magyarországban két erdész-gazdasági tanintézet felállításának nélkülözhetlen szükségességét az időszaki sajtó is beismerte, sőt az u. n. „A HON“ 44. és 45. számaiban ezen czim alatt:

„Hol állíttassannak gazdasági és erdészeti tanintézetek?“ megjelent nyílt levélben hathatós érvekkel Eperjes városát ajánlja székhelyül egy ily tanintézetnek.

Bátor a magas kormány ezen intézetek felállításához tetemes segítséggel járult, mind az által azok sem teljes számban, sem kellő arányban nem létesülhetnek az illető vidékek áldozatai nélkül.

Az alsó-magyarországi ilynemű tanintézetek székhelyeiről már kétség sem lehet, de ezek különben is bennünket csak közvetve érdekelnek. — A felső-magyarországi tanintézetek székhelyének elnyerését illetőleg eddig köztudomás szerint Rimaszombat városa nyilatkozott az

orsz. Magy. Gazdasági Egyesületnél, felajánlván Rimaszombat városában az épületekre szükséges helyiséget, az építő-anyag ingyen kiszolgáltatását, valamint a szükséges munkák és fuvarok fizetés nélküli teljesítését nem csak, de háromszáz hold szántó- és kaszáló-földnek és kétszáz hold erdőnek örökbérbe adását is.

Ily hazafias lelkesedés szülte készséges áldozatok mellett e nemes város közönségének is, ha a hazának ezen részét, illetőleg városunkat — mely már a természet által is gyáripári helynek alkottatott, melylyel a gazdaszat és földmivelésnek karonfogva kell járnia, sőt előhaladnia, — ilynemű tanoda székhelyéül óhajtja, a kitelhető áldozatoktól visszaborzadnia nem szabad. — De valamint egy részről hazafias érzelmünk ezen intézet felkarolását kötelességünkbe teszi, úgy más részt e város közvetlen érdekeit sem lehet figyelem nélkül hagynunk.

Ezeket szem előtt tartva tehát, reményli az előterjesztő polgármester, hogy e város közvetlen anyagi érdekét távolról sem sérti meg, ha a tisztelt vegyes gyűlésnek e nemes város részéről nyilvánulandó ajánlatokat illetőleg, tervét e következőkben adja elő;

a) Felajánlandó lenne az e városban alakítandó erdész-gazdasági tanodák használatára az u. n. „Czeméthe“-i 73 holdat túlhaladó különféle minőségű szántóföld, két- vagy a körülményekhez képest háromszáz hold térségű erdősséggel, azon nyilvános figyelemztetés mellett, hogy a mennyiben a felajánlott szántóföld- és rét-mennyiség a tanintézet szükségeinek, csekélysége miatt meg nem felelhetne, az intézet e város határában magánosoktól örökbérbe a felajánlott pusztával és erdővel egy szakaszban levő földeket és réteket a szükséghez képest minden nehézség nélkül felvehet.

b) Felajánlhatónak véleményezi még az intézet épületeinek felállításához megkívántató kő-, tégl-, cserép- s faanyagokat a város tehetségéhez képest, — s ezt azon reménynyel köti össze, hogy nem csak e megyének és városnak, de a szomszéd megyéknek birtokos lakosai s községei is ez ajánlatot részben készpénzzel, részben az építkezési anyagok kiszolgáltatásával örökíteni el nem mulasztandják

Ezek előterjesztése után felhívja a vegyes gyűlést miszerint az előterjesztetiekre nézve határozatilag intézkedni sziveskedjenek.

E nemes város kebelében vagy határában létesítendő erdész-gazdasági tanintézet használatára, elnöklő polgármester előterjesztéséhez képest az u. n. „Czeméthei“ pusztá föld-és rétbeli 73 holdat felülhaladó illetőségek örökbérbe, — a kifejlendő szükséglethez képest két- vagy háromszáz hold, egy szakaszban levő erdőterület pedig, a tanoncok kiképezésére annyival inkább a legnagyobb készséggel felajánlatnak, mert a nevezett pusztá talajának különféle minősége, a kérdéses erdőnek pedig lombos és fenyőfákali bővelkedése miatt a tanintézet célja s illetőleg a tanoncok a felföldi gazdasági viszonyokhoz képesti kiképezésének elérésére, kétségtelenül czélszerűnek vétethetik, ezen felül a városhoz magán, szükség esetében az intézet által kibérelhető földek és rétek — közvetlen szomszédságában feküdvén — gyakorlatilag használhatása ellen sem forogván fel semmi nehézség.

A tanintézet épületére megkívántató építkezési kö-, téglá-, cserép- s fa-anyagok e város tehetségéhez képest ingyen kiszolgáltatása ezennel felajánlatik, s ezuttal e város és Sárosmegye birtokos lakosai és községei az építkezési anyagoknak kiszolgáltatásához járulásra s egyéb adakozásokra a megyei főispáni Helytartóság útján a jelen jegyzőkönyv kivonata mellett felszólíttatni, az orsz. M. Gazdasági Egyesület szintén a jelen jegyzőkönyv hiteles másolatban megküldésével a tett ajánlatokról értesíttetni és a tanintézetnek e város területéni létesíthetése tekintetéből hathatós közreműködésre felkéretni rendeltetett.

Végre határoztatott, miszerint a helybeli birtokos lakosok elnökeleg mind ezekről értesíttessenek, és az ajánlatok növelésére szolgáló hozzájárulásra felkérressenek.

Kelt f. 1863. évi ápril 23-kán tartott vegyes gyűlésünkől: Fuhrmann Andor polgármester, Molitorisz István főjegyző.

803. sz. Az 1863. évi ápril hó 23-án 796. sz. a. vegyes gyűlési határozatnak felolvasása s hitelesítése után elnöklő polgármester ur kötelességének tartja a város közönségének figyelmét azon körülményre felhívni, mikép a midőn a tisztelt városi közönség a tervezett

gazdasági tanintézetnek e város kebelében felállítása tekintetéből tehetőségehez képest s a fentebbi határozatban kiemelt áldozatokra elszánta magát, magának az intézetnek úgy nem különben az említett szoros összeköttetésben álló úgy nevezett „mintagazdaszat“-nak elhelyezéséről gondoskodni elmulasztá, mihez képest előterjesztő polgármester ur az 1863-ik évi ápril hó 23-ki 796. számú határozatot oda kiegészítetteti indítványozza, miszerint e város közönsége késznek érezné magát a netán felállítandó gazdasági intézetnek felépítésére szükségelt helyül, az e város tulajdonához tartozó, a főutcán fekvő s jelenleg faraktárnak használt beltelket, még pedig minden kárpótlás nélkül átengedni, egyszersmind kinyilatkoztatni, mikép az esetben, ha netán az ajánlott czeméthei földek az úgy nevezett mintagazdasággá átalakíttatnának, e város közönsége részéről az ott teendő építkezések ellen mi akadály avagy kifogás sem gördíttetnék elő: — ezen az elnöklő polgármester ur által előterjesztett indítvány egész terjedelmében elfogadtatván, a város közönségének a f. 1863-ik évi ápril hó 23-án 796. sz. a. hozott határozata ez által oda egészítettetik ki, mikép a város közönsége az Eperjes szabad kir. város területén felállítandó gazdasági intézet számára tett eddigi ajánlatához még az intézet épületeinek felállítására, az e város tulajdonához tartozó, főutcában fekvő s jelenleg faraktárnak használt terjedelmes beltelkét, minden kárpótlás nélkül átengedni késznek nyilatkozik, egyszersmind pedig már egyelőre is beleegyezik, miszerint az intézet használatára szánt czeméthei földeken a mutatkozandó szükséghez képest az úgy nevezett mintagazdaság épületei is felállíttathassanak.

Mely határozat, az 1863-ik évi ápril hó 23-án 796. sz. a. hozott vegyes gyűlés jegyzőkönyvi kivonata kapcsában, Sárosmegye főispáni Helytartóságához terjesztetni, valamint az orsz. M. Gazdasági Egyesületnek és az itteni polgármesteri hivatalnak átküldetni rendeltetik.

Kelt folyó 1863. évi apr. 29-én tartott vegyes gyűlésünkől.
Fuhrmann Andor polgármester. Molitorisz István főjegyző.

Bar ajánlatunk az e tekintetben versenyző községekéhez képest nem annyira jelentékeny is, mind az által a felajánlott föld és erdő

különféle vegyületű minőségét tekintve, szerényen bavaallhatjuk annak a többi ajánlatok feletti előnyét, mely mellett méltán tekintetbe vehető még az itt virágzó kétrendbeli főtanoda is.

Az ajánlatot illetőleg ugyanis: — városunk felajánlott a tanintézet felállítására helyéül a főutcán egy arra alkalmas pusztát telket, valamint a mintaintézetre szükségelt helyet is ingyen; — elhatározta továbbá a birtokában levő építkezési, u. m. kő- téglá- cserép- s faanyagoknak tehetségéhez képest ingyen kiszolgáltatását; — az úgy nevezett „Czeméthei“ 73 holdat felülhaladó pusztának örökhaszonbérbe jutányos átadását s ezen pusztával közvetlenül egy szakaszban levő két — vagy a szükséghez képest háromszáz hold, a lombos és fenyőfák mindenféle vegyületével bővelkedő erdőterületet a tanoncok kiképzése s gyakorlataira.

Ezeket felül, valamint a városunkbeli, úgy Sárosmegye birtokos lakosait is ezen ajánlathoz lelkes hozzájárulásra felhívni s illetőleg megkeresni elrendelte, — s azon édes remény táplál bennünket, hogy a tan- és mintaintézet városunk és a megye lakosainak nemeslelkű adakozásából felépíttethetvén, az országnak — talán — mibe sem kerülne.

Mind ezeknek előterjesztése után, a mennyiben teljesen meg vagyunk győződve, hogy a Felső Magyarországnak felállítandó erdősz-gazdasági tanintézet helyéül országos érdekekben is városunk a legalkalmasabb, hazafiúi tisztelettel kérjük fel a Tekintetes Egyesületet, miszerint az illető főkörmányszékeknél befolyása által közreműködni, s a legközelebb, e hon felső részén felállítandó erdősz-gazdasági tanintézet helyéül Eperjes szabad királyi városát ajánlani méltóztassék.

Kelt Eperjesen az 1863. évi ápril hó 23. és 29. napjain folytatva tartott vegyes gyűlésből. *Fuhrmann Andor* polgármester. *Molitorisz István* főjegyző.

A nm. m. kir. Helytartó Tanács

f. é. april 3-kán 19234 sz. a. kelt, s az orsz. Gazdasági Egyesülethez
intézett,

a vadászati és halászati jog szabályozását célzó leirata.

Kivonat az orsz. m. Gazdasági Egyesület május 16-án tartott igazg. választmányi ülésének jegyzőkönyvéből.

„*Aszt, hogy a vadászati jog régidők óta folyvást a törvényhozás és az országos kormányssék örködése alatt állott, az 1802-ki 24. tkrv.-cikken kívül számos kormánysséki intézvénnyek tanusítják.*

Nem csak mint egy lovagias, és a nemzet jellemével összehangzó nemes időtöltés, de tekintve az ártalmas vadak minél eredményesebb pusztítását, — ellenben az étkezésre használt nemes vadak szaporítását — nemzetgazdasági szempontból a vadászati jog a kellő gondoskodást s szabályzatot méltán igényeli.

Mihez képest, miután az utóbbi években sok tekintetben lényegesen változott viszonyok a vadászati jognak szabályozására is lényeges behatással vannak; — másrészt pedig téves fogalmakból a vadászati jog irányában számos visszaélések merültek fel, melyeknek fékezése nem csak közgazdasági, de közbiztossági, úgy mező- és erdőrendőrségi tekintetben is kívánatosá vált: a kir. Helytartó Tanács, a közérdeknek minden ágára kiterjedő figyelve által indittatva, a vadászatra nézve, a fenálló törvények és intézmények alapján, egy a jelen viszonyokkal összhangzó ideiglenes szabályzatot felállítani, részint pedig e tárgyának a jövő törvényhozás általi rendezésére nézve, kellő alapok felől gondoskodni óhajtván, bizalomteljesen felhivandónak találta az orsz. M. Gazd. Egyesületet, hogy egyetértőleg a nemzeti lovarda Egyesülettel, mind azon pontokat, melyek a vadászati jog, idő és czélszerű szabályozására vonatkoznak, tanácskozás alá vevén, annak minden oldalaira s ágazataira nézve, egy gyakorlatilag czélszerű, s a jelen viszonyokat kellőleg számbavevő javaslatot mielőbb előterjeszteni, s ille-

töleg a törvényhozás útján erre nézre megállapítandó pontokat is indítványba hozni szíveskedjék.

E tárgy fonalán nem mellőzhető azon elhanyagolt állapot fel-
említése, melyben annyi folyókkal és tarakkal bővelkedő hazánkban az
étkezési, de közgazdasági szemkontból is oly igen figyelemre méltó halá-
szati jog ez időben találtatik, mely midőn más országokban a reája
kiterjedő közgondoskodás oltalma alatt naponként emelkedő lendületnek
örvendő, sőt mind jelentékeny közgazdasági tényező tűnik fel, hazánk-
ban a szabálytalan kezelés miatt utóbbi időkben annyira alászállott,
hogy a közgondoskodásnak e pontra leendő hatályos kiterjesztése mel-
lőzhetlenné vált.

Ismeretes lévén az Egyesületnek a hazai közgazdászati minden
ágazata iránti buzgó részvéte, a kir. Helytartó Tanács uggyanazt biza-
lomteltjesen felhívja, hogy kebeléből egy bizotmányt kinevezvén, s abba
a Természetrizsgáló Társulat tagjait s más e szakban aratott ügy-
buzgó férfiakat meghíván, — e fontos tárgyat beható tanácskozás alá
vételni, s a halászati jog szabályozására átalában, különösen a hal-
tenyésztés előmozdítására, az ezt gátló visszaélések fékezésére, s minden
e közgazdasági ág lehető gyarapítására vezető gyakorlati módokra
vonatkozó javaslatát, ha lehet minél előbb felterjeszteni szíveskedjék.“

Az igazg. választmány a vadászatra nézve addig is, míg a tör-
vényhozás érdemlegesen intézhedhetnék, a fennálló vadászati törvények
szigorú végrehajtását óhajlja; egyébiránt a vadászat nagyon kívánatos
szabályozása felett behatólag tanácskozni a közgazdasági szakosztályt
megbizta, s egyszersmind különösen a haltenyésztés bővebb tanulmá-
nyozása végett, a külföldön tett tapasztalatok összegyűjtésére dr. Pólya
József választm. tag urat felkérte, ki e tárgyban a Gazd. Lapok útján
már évek előtt tüzetesen értekezett.

Az erdőszeti államvizsgák 1863-ban.

A mint a „Gazdasági Lapokból“ értesülünk az erdőszeti felsőbb államvizsgák ez idén September 1-ső napján fognak Budán az országház épületében megtartatni. Az orsz. m. Gazdasági egyesület részéről Beiwinkler Károly úr fog mint egyik vizgálati biztos működni.

Ennyi mindössze az a mi az idei államvizsgák iránt tudomásunkra jutott, de úgy hisszük, hogy a nm. m. kir. Helytartótanács részéről e tekintetben tett tavalyi rendeletek most is érvényesek. Ezek szerint az erdőszeti felsőbb államvizsgák az erdő gazdák számára a Helytartótanács székhelyén Budán, — az erdőszeti alsóbb államvizsgák az erdővéd és segéd személyzet számára pedig az orsz. pénzügyi igazgatóságok székhelyein u. m. Sopron, Pozsony, Kassa és Temesváron ugyan egy időben fognak tartatni.

Az illető folyamodványok f. é. Augustus 1-ig benyújtandók, és pedig az erdőszieltek részéről a nm. m. kir. Helytartótanácsához; az erdei véd- és segéd személyzet részéről pedig a vizgálati bizottságok elnökeiül kinevezett Pozsony- Sopron- Abauj- és Temesi-főispáni-helytartókhoz.

Vizgálati nyelv a magyar, de ha az illetők ezt nem beszélnék, az országban divatozó bár mely nyelvet használhatják.

Tulajdonos kiadó és felelős szerkesztő: **Vágner Károly.**

Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmecz, 1863. Nyomatott LORBER FERENCZ-nél.